

**SO'NGGI
UCH KUN
MUJDALARI**

**ISHONCH
YORLIQLARI
TOPSHIRILDI**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovga 22 avgust kuni Oqsaroyda Rossiya Federatsiyasining mamlakatimizdagi Favqulodda va Muxtor elchisi etib tayinlangan Farit Muxametshin, Latviya Respublikasining mamlakatimizdagi Favqulodda va Muxtor elchisi etib tayinlangan Igors Apokins hamda Malayziyaning O'zbekistondagi Favqulodda va Muxtor elchisi etib tayinlangan Mohd Zain bin Abu Bakarlar ishonch yorliqlarini topshirishdi.

QAROR

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Boshqaruv xodimlari sonini tartibga solish va ularga sarflanadigan xarajatlarni maqbuillashtirish choratadbirlari to'g'risida 8 banddan iborat qarori qabul qilindi.

Бундан 12 йил муқаддам мен — эндигина 12 ёшга қадам қўяётган, ҳали "оқу-қора"нинг фарқини тўла англаб етмаган болакай қизиқ бир мунозаранинг устидан чиққан эдим. У ерда катталар мустақиллик, мустабидлик, эрк, зулм каби менга ҳали нотаниш сўзлар устида баҳслашишар эди. Мен ўшанда бу гаплардан деярли ҳеч нарса англаганим йўғу, аммо гап кейинги вақтларда СССР республикалари тарқаб

ИСТИҚЛОЛ ҚИЗЛАРИ — ЮРТ ИСТИҚБОСИ

Куни кеча республика "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати марказида, республика хотин-қизлар қўмитаси ва "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Мустақиллик байрами муносабати билан "Истиқлол қизлари — юрт истиқболи" республика анжуманини ўтказди. Унда асосан, Зулфия номидаги мукофот соҳибалари, "Ниҳол" мукофоти голиблари, бир қанча давлат даражасидаги стипендия ва кўрак нишонларига эга бўлган қизларимиз қатнашдилар.

(Давоми 3-бетда)

ги гапларнинг моҳиятини суриштира бошладим. Бироқ ҳеч қандай нарса билолмадим. Тўғри-да, ўзим қатори тенгдошларимдан катталарнинг-да ақли етиб-етмайдиган мавзу ҳақида нимаям билиш мумкин.

Лекин қизиқиш барибир устун келаверди, шу боис бу ҳақда ўқитувчиларимиздан сўрашга аҳд қилдим. Ҳаммаси кечадек эсимда. Ўша куни 1 сентябрь эди. Биз мак-

рингизни юртимизнинг мустақил бўлганлиги билан муборакбод этаман. Мана қаранг, халқимизда худо берса қўшалаб беради, деган мақол бор. Бир томондан кечагина мустақиллигимиз эълон қилинди, бошқа бир томондан Билимлар куни, қўша байрамимиз деган ва биз ўқувчиларга мустамлака нимаю мустақиллик нима эканлиги ҳақида тушунча берган эди. Шундан сўнг биз мустақиллик ҳақидаги тушунчани бизга дарс бериш учун кирган бошқа домлардан ҳам мустаҳкамлаб бордик. Бу тушуниш, англаш жараёни мактабдан сўнг университетда ҳам давом этди.

БОБОЛАР ҲАВАС ЁРҚИН КЕЛАЖАК

ҚИЛГАН ёхуд хурриятнинг хур замони

кетади, деган мавзу хусусида кетаётганини ил-гагандек бўлган эдим.

Бола каби эшитган гапига қизиқадиган, унинг кетини суриштирмагунча тиниб-тинчимас халқ ҳеч жойда бўлмайди. Ўша куни болаларча қизиқ билан дарҳол тенгдошларимдан юқорида-

табга биринчи ўқиш кунига қадам қўйган эдик. Ўшанда мактабимизда ўқув йили олдидан анъанавий йиғилиш бўлди.

Директоримиз ўқувчилар ва мактаб жамоаси олдида чиқиш қилиб, "Ассалому алайкум, азиз ўқувчилар ва мактаб жамоаси, барчала-

Бу вақт оралиғида турли кишилар томонидан мустақиллик ҳақида ҳар хил фикрларни эшитдик. Кимдир нолиса, яна кимдир ўз мамнунлигини айтар эди...

(Давоми 2-бетда)

GAZETANI VARAQLAGANDA:

**МУСТАҚИЛЛИК
САБОҚЛАРИ ВА
МУАЛЛИМ
МАҲОРАТИ**

*Мустақиллик
дарсларини ўтказиш
бўйича тавсиялар*

3-бет

**БОЛАНГИЗ
«ШУНЧАКИ БОЛА»
ЭМАС,**

*у энди
мустақил бола*

4-бет

**МУСТАҚИЛ ФИКРЛИ
ЎҚУВЧИ**

*ёхуд унинг
шаклланишида
таъбирий санъат
таълимнинг роли
хусусида*

5-бет

**ТЎГАРАКЛАР
ТАЪТИЛДА ҲАМ
ГАВЖУМ**

7-бет

**YANGI DARSLIKLAR
VA QO'LLANMALAR
YANGI DASTUR
ASOSIDA**

8-9-бетлар

**КУН ТАРТИБИДА
ҒАРБИЙ ТЯНЬ-ШАНЬ
ТАБИАТИ
МУҲОФАЗАСИ**

10-бет

**"ОМЕГА"
КРОССВОРДИ**

16-бет

SO'NGGI
UCH KUN
MUJDALARIEXBS DOIRASIDAGI
AMALIY YORDAM

AQShning O'zbekistondagi diplomatik missiyasi rahbarining o'rinbosari Devid Maykl Reynert EXBS dasturi doirasida O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi hamda Davlat chegaralarini himoya qilish davlat qo'mitasiga texnikaviy yordam tariqasida bir qancha texnika vositalarini topshirdi. Jami 3776 dona «Motorola» radiostantsiyasi hamda 708 antennani o'z ichiga oluvchi bu vositalarning umumiy qiymati 1 million 800 ming AQSh dollariga teng.

KICKINTOYLARGA
MAKTAB

Navoiyda Mustaqillik bayrami arafasida mahalla maktabgacha tarbiya maktabi tashkil etildi. Unda bolalar bir yil bepul o'qitiladi. Shu hududdagi 10-o'rtta maktab ularni o'quv jihozlari bilan ta'minlagan bo'lsa, mahalla tomonidan alohida bino ajratib berildi. Kelgusida shahardagi 29 mahallada ham shunday maktab tashkil etiladi.

TOG'LIKLARGA
MO'LVALLANGAN
SEMINAR

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi Evropada xavfsizlik va Hamkorlik tashkilotining Toshkentdagi vakolatxonasi bilan Hamkorlikda Boysun tumanida ikki kunlik seminar-trening o'tkazildi. Seminar uzoq tog'qishloqlarida tadbirkorlikni rivojlantirishga bag'ishlandi. Navbatdagi shunday seminar-trening Oltinsoy, Denov, Sariosiyo tumanlarining uzoq tog'li qishloqlarida ham o'tkaziladi.

БОБОЛАР ҲАВАС ҚИЛГАН
ЁРҚИН КЕЛАЖАК
ёхуд
хурриятнинг
хур замони

(Давоми. Боши 1-бетда)

Бугун юртимиз ўзининг 12 йиллик мустақиллик байрамига қизгин тайёргарлик кўраётган бир пайтда, ўз вақтидаги «дийдиё»лар ёдга тушиб, кеча ва бугунни беихтиёр таққослагинг келади.

Мен 6 йил собиқ шўро даврида таҳсил олдим. Шу боис таълимдаги янгиликлар, ўзгаришлар ҳақида бироз мулоҳаза юритишга ўзимни ҳақли деб биламан. Мустабид тузум мактабларида, биз ўзбек адабиёти дарсларида қалам билан бутун жаҳонни забт этган ҳазрат Навоий бобомизни ҳаминқадар, аммо рус адабиёти вакиллари ижодини анча чуқур ўрганар эдик. Энг биринчи мантисизлик, ҳақсизлик айнан шу ердан бошланади, десак хато бўлмас. Ахир, ўзбек адабиёти дарсида ўзга миллат адабиёти вакиллари ўрганиш қайси мантис қонунига тўғри келади. Тарих дарслари эса Русия тарихи билан бошланиб, СССР тарихи билан ниҳояланар, мен ўзбек боласиман деб юрган ёш авлод ўз миллатининг, халқининг тарихини билмас эди. Булар-ку ўз йўлига, ўша вақтларда биз қишлоқ мактабининг ўқувчилари у ёқда турсин ҳатто шаҳар мактабининг ўқувчилари ҳам компьютер тугул калькулятор каби энг оддий электрон ҳисоблаш машиналарини кўрганда, ўз ҳайратларини яшира олмасдилар.

Ўша вақтларда мактабни бити-

раётган акаларимиз «қанча бериб» ўқишга кириш ҳақида бош қотиришар ва шу талваса билан кунни кеч қилишарди. Табиийки, бу ҳолдан биз кичиклар ҳам ўзимизга хос хулоса ясар ва онгимизда шу кўргуликларга рўпара келишимиз мумкинлиги ҳақидаги ўйларга кўпроқ жой берардик. Оллоҳга минг қатла шукрки, бизга бундай «тақдир» насиб қилмади. Олий ўқув юртига мустақиллик берган имконият — адолат мезони бўлган тест синовлари орқали қабул қилиндик.

Бир неча кундан сўнг республикамиз миқёсида мустақиллигимизнинг 12 йиллиги кенг доирада нишонланади. Ушбу 12 йил мамлакатимиз ҳаётида ўзига хос ривожланиш, тараққий этиш йили бўлди. Шарқ халқларида 12 рақами азалдан муқаддас ҳисобланиб келинади. Йил номларини ўзида мужасам этган мучал ҳам 12 ном билан аталиб, 12 йилда ўз ниҳоясига етади. Буларда, албатта, ўзига хос рамзий маънолар бор. Шу боис жонажон ўлкамиз мустақилликка эришганлигининг 12 йиллик байрамини унинг мучал тўйи деб атагимиз келади.

12 йил. Бу вақт ичида ўзбек давлати ҳаётида улкан воқеликлар, эврилишлар содир бўлди. Қанчадан-қанча бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Ана шунча вақт муқаддам дунёнинг нариги бурчида кимгадир ўзбекман десангиз, янги бир

миллатни кашф қилган кишидек ҳайрат ичида елкасини қисувчи одамлар бугун ўзбек халқи, Ўзбекистонликлар уларнинг жаҳон тан олган боболари, дунё илм-фан ривожига улкан ҳисса қўшган алломалари, шоиру жаҳонгирлари ҳақида ўз болаларига тушунча бермоқда. Булар мустақиллик шарофати эмасми?

Яқинда олис Оқтов бағрида жойлашган қишлоқлардан бирида тўйда бўлдим. Сочию соқолида қора туқлар деярли қолмаган, «шўро қатағонлари»ни ўз бошидан ўтказган кекса тоғам суҳбат асносида «Бу туш ҳам эмас, каромат ҳам эмас. Хуррият эълон қилинишидан бир кун аввал ташқарида супада ётган эдим. Осмонни жуда кўп қора қузғунлар эгаллади, сўнг кунботар томонга ўтиб кетди. Кейин эса само оқ булутлар билан қопланди. Уйғониб кетдим, осмонда ростдан ҳам оқ булутлар сузиб юрарди.

Ҳарчанд ўйлаб, кўрган тушим не синоатдан дарак бераётганини топмадим. Аммо ўша туш эзгу воқеадан дарак берганини бир кун ўтиб, халқимизга худо етказган Президентимиз Ислоҳ Каримов хурриятни эълон қилгандан сўнг англадим. Кўзимга ёш қуйилиб келаверди. Ахир, бу мустақилликни ажодларимиз озмунча вақт орзу қилган эдим. Бунинг учун қанча курашлар бўлиб, неча-неча бебаҳо одамлар, уламою олимлар шахид кетди. 20-

30-йиллар оралиғида биргина шу қишлоқдан 50 га яқин одам қатағон қилинди. Отам, амакиларим барчаси ўша қатағонда кетганча қайтиб келмади. Оллоҳнинг кароматини қарангки, Соҳибқирон Амир Темурайтандек, «Юз минг отлик аскар қилолмаган ишни, бир тўғри тadbир билан амалга ошириш мумкин» экан. Халқимизнинг мустақилликни қўлга киритиш ва уни мустақамлашдаги Президентимизнинг хизматларини унутишга ҳаққи йўқ» деди кўзларида ёш билан. У кишининг кўз ёшлари армон ва шукрона йўғрилган кўз ёшлар эди...

Собиқ шўро замонида Тошкентда 30 йил ишлаб кетган бир киши «Мен аввалги Тошкентни деярли тополмадим. Ҳамма нарса тубдан янгиланган. Кишини ҳайратга солувчи иншоотлар, йўллар, кўприклар ҳамма-ҳаммаси янги. Илгари ҳеч бир жойга бу қадар эътибор берилмасди. Мана, мустақиллик бизга бераётган инъомлар дея менга ўз ҳайратини ошкор этган бўлса, отам «Агар ҳозир сиз ёшларга берилаётган эътибор, имкониятлар бизнинг вақтимизда бўлганида, биз шубҳасиз, шукрона айтиб ундан фойдаланган бўлардик. Сизларга ҳавасим келади», деб мендан ўз ҳавасини яширмаган эди.

Ҳа, биз ҳавас қилса арзигулик замонда яшамоқдамиз. Бунинг бош сабабчиси мустақиллик.

Абдулхамид
АБДУАҲАД ўғли

«ҲАМ УСТОЗ, ҲАМ ШОГИРД
УМРИНИ КЎРДИМ...»

Бу дунё — ҳайрат меваси. Вақт — югурик. Тунов куни эди — мен илк ҳайратим — ёзган шеъримни муаллимимга кўрсатганим. У хаёлимда катта одам эди. Ҳамма нарсани биладиган, энг муҳими, билганларини ўргатадиган. Ҳалиям шундай.

Нуробод туманининг Жом қишлоғида Сафар Турсуновни каттаю кичик билади. Таниганлар унинг

ўқитувчи эканини ҳам билади, танимаганлар эса уни тўй-маъракаларда бош-қош бўладиган кайвони сифатидагина билишади. Аслида ҳар иккаласи ҳам тўғри — унинг ўқитувчи экани рост, ҳар хил маърака ҳам унингсиз ўтмайди. Алалхусус, С.Турсуновда юксак педагогик маҳорат бор.

Ўқитувчи — халқнинг зиёли вакили, эл одами. Инсоннинг икки эшик орасидан мақсадли ёки мақсадсиз ўтиши унинг илмига, илми ёки илмсизлиги эса устозига боғлиқ жараён-дир. Шундай ўқувчилар учрайдики, билим олишни истамайди. Деярли ўттиз беш йилдан буён Жом қишлоғидаги 23-ва ҳозирда 24-мактабда ёш авлодга француз тилидан сабоқ бериб келаётган Сафар Турсунов фаолияти давомида бундай ўқувчиларни кўп кўрди ва уларни тўғри йўлга йўналтира олди. Ўша (собиқ) ўқувчилар бугун буни мамнуният билан эслашади. Ҳатто туман, вилоят фан олимпиадаларида муваффақиятли қатнашиб, совриндор бўлган ўқувчилар ҳам бор улар орасида. Уларнинг илмининг қандай кучга эга эканини англашларида, ўқитувчисининг бадиий ижодга мойиллиги кучли экани ҳам сабаб бўлгани бор гап. Юқорида таъкидла-

ганимдек, менда ҳам муаллим бўлиш, ижодкор муаллим бўлиш истагини устозим Сафар Турсунов уйғотган. «Меҳнат шуҳрати» ордени нишондори, моҳир педагог, «Вужудимни ёқар изтироб» шеърини китоби муаллифи С.Турсуновнинг устоз ва шогирдга муносабатини куйидаги сўзларидан ҳам билиш мумкин: «Устозлар, Сизни чинорларга менгазайман. Чинорлар бехосдан қулса, ер ларзага келади, замин титраб кетади, таннимиздаги жон чўпчийди, жисмимиздаги қон оқиши тезлашади, юракда ўпирилиш юз беради — ер йиғлайди, осмон йиғлайди.

... Йиқилмасин чинорлар, чинорлар қуламасин. Ахир, уларнинг ёши минглар билан сўзлашади. Бу бор гап ва тасалли бизга. Аммо ҳар бир нарсанинг ибтидоси ва интихоси борлигини ўйлаётган, кўнгилларни аламу армон чулға олади. Шунда кўзинг ёнингдаги шогирдларингга тушади, тетиклашгандай бўласан, қувват оласан улардан. Яшариб кетасан, ахир, улар сен учун ҳам яшашини ҳис қиласан. Янада кўнглинг тўлади, рози бўлиб кетасан бу дунёдан. Илоё, шогирдлар омон бўлсин, бор бўлсин бахтимизга!

Кўксим тоғ бўлади,
Тоғларга боқсам,
Бир насим урилар бағримга бай-бай!
Шогирдим, ҳаммаша суюнган тоғсан,
Умрбод ҳузурда бу жоним ҳай-ҳай!
Эртанги кунимдан кўнглим тўқ, шукр,
Ворислар етишиб чиқмоқда дуркун.
Оллоҳдан тилайман омонлик, умр,
Шогирдим, сен учун куну тун!
Мудом ҳалоллик-ла бақамти юрдим,
Ҳам устоз, ҳам шогирд умрини кўрдим».

Каюм ТУРҒОНОВ,
собиқ ўқувчи, Нуробод туманидаги
24-мактаб ўқитувчиси

Дўстлик туманидаги «Кабутар» болалар боғчасида 165 нафар кичкинтойлар тарбияланмоқда. Болаларнинг қувнаб-яйраб ўсишлари учун бу ерда зарур шарт-шароитлар яратилган. Боғча маъмурияти хонадон-боғчалари ташкил этиш бўйича ҳам яхши ишлар қилаётир. Дўстлик шаҳридаги Ҳожи Қултоевлар хонадонидан бугун 18 нафар жажжи болакайлар учун хонадон-боғча фаолият кўрсатапти.

Суратларда: 1. «Кабутар» болалар боғчаси тиббиёт ҳамшираси Машхура Нигматжонова болаларни тиббий кўриқдан ўтказмоқда. 2. Боғча болалари машгулотда. Шавкат АҚРАМОВ олган суратлар

Мамлакатимиз халқи ҳаётида энг муҳим ўрин тутувчи саналар бор. Улардан энг улуғи ва биз учун энг азизи 1-сентябрь — Мустақиллик куни байраמידир.

Бугунги ўқувчи-ёшлар қалби, онги ва шурида она-Ватанимизга меҳр-муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат ва эҳтиром, миллий истиқлол ғояларига садоқат туйғуларини камол топтиришда умумий ўрта таълим мактабларида ўтказиладиган мустақиллик дарсларининг ўз ўрни ва аҳамияти каттадир.

Умумтаълим мактабларининг бошланғич синфларида ўтказиладиган Мустақиллик дарслари мавзуси ўқувчиларнинг ёши, иқтидори ва қобилиятига мос мавзулар танланиши, машғулотлар жонли ва табиийлик касб этиши ғоят муҳимдир. Чунки бу ёшдаги болалар ўз қизиқувчанлиги ва хотирасининг ўткирлиги, кўрганлари ва эшитганларини эслаб қолиш қобилиятининг юксаклиги билан ажралиб турадилар. Шу боис, Мустақиллик байрами ва Мустақиллик дарслари ўқувчи-ёшлар хотирасида абадий сақланиб қоладиган тарзда ва вазиятда ўтказилиши мақсадга мувофиқдир.

Мустақиллик дарсига таълим муассасаси жойлашган манзилдаги маҳалланинг энг обрўли кишилари, оналар ва жамоатчилик вакиллари тақлиф этиш лозим.

Мустақиллик дарси барча таълим муассасаларида Ўзбекистон Республикаси Давлат Мадҳиясини куйлаш билан бошланади.

Мустақиллик дарсларида, албатта, мустақил Ўзбекистоннинг Давлат рамзлари ҳақида ҳам сўз кетади.

1-синф ўқувчиларига Юртбошимиз томонидан кўрсатилаётган ғамхўрликлар алоҳида таъкидланади. Уларга Президент совғаси сифатида барча дарсликлар ва 12 турдаги ўқув куролларининг тарқатилишини мисол сифатида айтиб ўтилади.

Дарс жараёнида «мустақиллик» сўзининг маъноси, унинг халқимиз ҳаётида тутган ўрни, Ўзбекистон мустақиллигининг 12 йиллиги даврида давлатимизнинг жаҳонга юз тутганлиги, айниқса, соғлом авлодни камол топтириш йўлидаги саъй-ҳаракатлар ҳақида савол-жавоб ёки суҳбатлар, баҳс дарслари, сахналаштирилган кўринишлар уюштирилади. Бу дарсларнинг самарадорлиги ва таъсирчанлигини оширишда бошланғич синф ўқувчиларига «Ватан менинг тасаввуримда» мавзусида расм солишларини тақлиф этиш мумкин. Шу куни чизилган энг яхши расмлардан мактаб залларида кўргазма ташкил қилиш ҳам болаларни рағбатлантиришда таъсирчан воситадир.

Маълумки, Мустақиллик дарслари куйи синфларда (1-4) синф раҳбарлари томонидан ўтказилса, юқори синфларда (5-9, 10-11) турли фан ўқитувчилари томонидан ташкил эти-

лади. Бундан келиб чиққан ҳолда мазкур дарсларни ҳар бир предмет ўқитувчиси ўзи таълим бераётган фан хусусиятларини инобатга олган ҳолда ёндашиши, мустақиллик йилларида у ёки бу фан бўйича эришилган ютуқларга асосий эътиборни қаратиши лозим бўлади.

Ўқитувчи дарс мавзуларини ўқувчиларнинг ёш хусусиятларидан келиб чиқиб танлаши уни таъсирчан ва мазмунли ташкил этиш ўқитувчининг маҳоратига боғлиқ.

Мустақиллик дарсларини 5-6-синфларда «Гулла, яшна, жонажон Ватан» мавзуси атрофида ўқувчилар-

аллардан ҳам фойдаланиш мумкин. Шунингдек, 5-6-синфларда «Ватан туйғуси» кўлланилишидаги «Ўзбекистон давлати ва Президенти», «Ватанимиз тимсоллари», «Биз буюк тарих эгасимиз», «Миллий давлатчилигимиз»; 7-9-синфларда «Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари» ўқув кўлланилишидаги «Ватанпарварлик ва миллий ифтихор туйғуси», «Мустақиллик ва маънавият» каби мавзулар материалларидан фойдаланиш тавсия этилади.

Маълумки, Президент Ислоҳ Қаримов иккинчи чақириқ Олий Мажлисининг IX сессиясида «Ўзбекистонда

фанида «Конституция давлатнинг асосий қонуни» мавзусидан, 10-11-синфларда «Хуқуқшунослик» фанида «Хуқуқий маданият ва хуқуқий онг», «Истеъмолчилар хуқуқлари» мавзуларидан фойдаланиш тавсия этилади.

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда эришилган ижтимоий иқтисодий ва сиёсий ютуқлардан мисоллар келтириш керак. Бошланғич синфларда «Меҳнатдадир кўп ҳикмат», «Меҳнат — меҳнатнинг таги роҳат», 5-6-синфларда «Ўзбек модели нима?», «Оила иқтисодиёти», «Мактаб иқтисодиёти», 7-9-синфларда «Иқтисодий тизимлар», «Давлат ва иқтисодиёт», 10-11-синфларда «Истеъмолчи ва унинг хуқуқлари», «Истеъмолчининг ҳар хил иқтисодий тизимлардаги мавқеи», «Иқтисодиётнинг ҳозирги ўтиш даври» каби мавзулардан фойдаланиш тавсия этилади.

Маълумки, миллий истиқлол мафкураси — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, миллий ва умуминсоний қадриятлар, демократия тамойилларига таянади. Миллий истиқлол мафкурасининг асосий ғоялари: Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги, комил инсон, ижтимоий ҳамкорлик, миллатлараро тотувлик, динлараро бағрикенгликдан иборатдир.

Ушбу фанлар йўналиши бўйича ташкил этиладиган дарсларда жонажон Ўзбекистонимиз унда яшаётган барча миллат ва элат вакиллари учун ягона ватан эканлиги, «Шу азиз Ватан барчамизники!», деган фикр замирида айнан шу маъно мужассамлиги ўқитиб ўтилади. Бу ғоя ягона мақсад йўлида меҳнат қилаётган турли миллат ва элатларга мансуб кишилар ўртасидаги ўзаро ҳурмат, дўстлик ва ҳамжихатликнинг маънавий асосидир.

Ўзбекистоннинг Мустақиллик йилларида амалга оширган ишлари асрга татиғуликдир. Халқимиз томонидан бажарилган бунёдкорлик ишларини республикамизнинг ҳар бир гўшасида, даҳаси ва вилоятларида, туман ва шаҳарларида кўриш мумкин.

Мустақиллик дарсларида тавсиялардан тарбиячилар ва ўқитувчилар ички имкониятлардан келиб чиққан ҳолда ижодий фойдаланишлари тавсия этилади.

Бир сўз билан айтганда мустақиллик дарсларини юқори самарадорлик ва таъсирчанлик асосида ташкил этиш ўқитувчининг сиёсий етуқлиги, билими, методик маҳоратини белгиловчи омилдир. Ўз ўқувчилари олдида мустақиллик дарсини амалга ошириш топширилган ҳар бир ўқитувчи ўз олдида қўйилган масъулиятни чуқур англаш, изланиш ўз олдида аниқ мақсад қуйиши, ўз фаолиятдан ички қониқиш ҳосил қилиши керак.

Республика
таълим маркази

МУСТАҚИЛЛИК САБОҚЛАРИ ВА МУАЛЛИМ МАҲОРАТИ

Мустақиллик дарсларини ўтказиш
бўйича тавсиялар

нинг Ватан ҳақидаги тушунчаларини бойитиш, Ватанга муҳаббат ва садоқат каби фазилатларни улуғлаш каби мақсадлар устувор бўлиши керак.

Юқори, 8-11-синфларда эса мустақиллик дарсларини ўтишда қуйидаги асосий масалаларни ёритишга эътибор бериш лозим:

1. Мустақиллик халқимизнинг асрий орзуси.

2. Хуқуқий демократик давлатдан кучли фуқаролик жамияти сари.

3. Иқтисодий ислохотларнинг ўзи-га хос тамойиллари.

4. Ўзбекистонда маънавий-руҳий покланиш; миллий истиқлол ғояси.

Бу мавзуларни ёритишда ўқитувчилар қуйидагиларга эътибор қаратишлари керак. 1990 йил 20 июнда иттифоқдош республикалар ичида биринчи бўлиб Ўзбекистон «Мустақиллик декларацияси»ни қабул қилди. Мустақиллик декларацияси Ўзбекистонни мустақиллиги сари ташланган жуда муҳим ва салмоқли одим бўлганлиги, дунёда яна бир мустақил давлат — Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлганлиги, халқимизнинг муқаддас ва асрий орзуси ушалганлигини аниқ ҳаётий мисолларда баён этиб бериши керак.

Мустақиллик дарслари учун танланган мавзуларни ёритишда бошланғич синфларда «Одобнома» ўқув кўлланилишидаги «Истиқлолимиз ва истиқболимиз асосчиси», «Ватан туйғуси, миллий гурур ва ифтихор билан яшаган боболар» каби матери-

демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари» мавзусидаги маърузасида республикамизнинг йиллар давомида босиб ўтган йўллари назар ташлаб, таҳлил қилди ва демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш асосида мамлакатимиз тараққиётининг устувор йўналишлари ва тамойилларини белгилаб берди. Президентнинг бу мавзудаги маърузасидан кенг фойдаланиш керак.

Бугунги кунда ёшларимизнинг хуқуқий маданиятини шакллантириш уларнинг хуқуқий саводхонликларини ошириш мақсадида умумтаълим мактабларида 1-7-синфларда Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил қилиш бўйича дарс соатлари ажратилган. Мустақиллик дарсларида бошланғич синфлардаги «Конституция алифбоси» ўқув кўлланилишининг қуйидаги мавзуларидан фойдаланиш тавсия этилади. «Конституция бахтимиз қомуни», «Давлатимиз раъмлари», «Қонун» каби мавзулардан 5-6-синфларда «Конституция ва бизнинг хуқуқларимиз», «Инсон эркинлиги меъёри», «Адолат ва ҳуқуқ», 8-синфларда Ўзбекистон Давлати ва хуқуқи асослари фанида «Конституция ва қонунларнинг устуворлиги биз барпо қилаётган давлатнинг асосий тамойилларидан бири» мавзусидан, 9-синфда «Конституциявий хуқуқ асослари»

(Давоми. Боши 1-бетда)

— Бугунги кунда мамлакатимизда хотин-қизларнинг жамиятдаги ролини кучайтириш, уларнинг муаммоларини бартараф этишга қаратилган муҳим ишлар амалга оширилмоқда. Бу борада ҳукуватимиз томонидан бир қанча фармон ва қарорлар чиқарилди. 25 ёшгача бўлган иқтидорли ва истеъдодли қизларни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш мақсадида Зулфия номидаги Давлат мукофоти таъсис этилганига тўрт йил бўлди. Шунингдек, ёшлар учун «Ниҳол» каби му-

ИСТИҚЛОЛ ҚИЗЛАРИ — ЮРТ ИСТИҚБОЛИ

кофотлар, турли стипендиялар, кўрак нишонлари бор. Шу вақтгача республикамизда 400 дан ортиқ жамоат ташкилотлари тузилган бўлса, 91 тасининг фаолияти айнан аёллар муаммолари ва масалаларини ечиш ҳамда манфатларини ҳимоя қилишга қаратилган. Бироқ, бу борада ечилиши керак бўлган муаммолар ҳам бор. Масалан,

оила ва никоҳда, аёллар ишсизлигида, саломатлигида ва бошқа соҳаларда. Бу ҳолатларни бартараф этишда асосан жамиятимиз фаол ижтимоий қатламнинг масъулияти бор. Бундай мукофот соҳибларини тўплашдан асосий мақсадимиз ҳам интеллектуал салоҳиятди, фаол, ёш хотин-қизларни янада бирлаштириш, ҳамкорликда иш

олиб боришларига шароит яратиб бериш ҳамда уларнинг зиммасида улкан масъулият борлигини яна бир бор эслатиб ўтишдир, — дейди биз билан суҳбатда тадбирда иштирок этган Республика хотин-қизлар кўмитаси раисаси Дилбар Фуломова.

Аёл дардини аёл тушунади, деганларидек, бу анжуманда ҳам тўрт йил давоми-

да Зулфия номидаги мукофоти қўлга киритган қизлар ва бошқа турли мукофотлар соҳибалари аёлнинг жамиятдаги фаоллигини ошириш, бу борадаги ишларда йўл қўйилаётган камчиликлар ҳақида ўзаро музокара қилдилар. Улар анжуманда иштирок этган мутасадди раҳбарлар билан муаммоларни ҳал қилишга қаратилган тақлиф ва ечимларни ишлаб чиқдилар ҳамда истиқболдаги режаларни тузиб олдилар.

Шерзод АХМАТОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Ҳасан ПАЙДОВ
олган сурат.

Bolangiz maktabga tayyormi?

Учинчи мингйилликнинг боласи қандай сифатларга эга бўлмоғи керак? У соғлом, ҳар томонлама ривожланган, мактабга борганида ўқишни биладиган, дастур талабларига жавоб бера оладиган, мустақил фаолиятга эга бўлиши керак.

Бола 3-4 ёшда кирганида унинг ақлий тараққиёт босқичи анча тараққий этган бўлиб, сизнинг топшириқларингизни онгли равишда бажариш уқувига эга бўлади. Масалан, тонгда оила аъзоларига салом бериш, нонушта учун тайёргарлик кўришда катталарга ёрдам бериш бола учун унчалик қийин эмас, лекин бола бола-да, гоҳида унинг қўлидан пиёла ёки ликопча тушиб кетиб синиши мумкин. Бундай пайтларда ота-она, катталар ўзларини вазмин тутиб, боланинг изтироб чекишига йўл қўймасликлари, уни тинчлантириб, ишини давом эттириш учун имконият беришлари керак. Болага бериладиган топшириқлар аста-секин мураккаблашиши, энди у тушлик ва кечки овқат учун керакли

бўлади. Ҳар қандай ишнинг меъёри бўлганидек, болаларни сурункасига ўйлашга мажбур қилмаслик керак.

Мустақил фаолиятни юзага келтириш учун эслаш, хотирлаш муҳим аҳамият касб этиб, болани тетиклаштиришга таъсир этади. Буюмларнинг катта-кичиклиги, қаттиқ-юмшоқ, баланд-пастлиги, тор-кенг эканлигини эслайди ва кўрганларига мисоллар айтади.

Бадий адабиёт бола фаолиятида муҳим тарбиявий аҳамиятга эга эканлиги барчамизга маълум, лекин уни болалар онгида из қолдириш учун ўқиб ёки сўзлаб бериш жараёнида болаларда ихтиёрий диққатни барқарорлаштириш лозим. Бадий адабиёт орқали болага Ватан, миллат, ўз ҳудуди, маҳалласи, кўча ва уй ҳақида тушунча бериб, суҳбат қилиб, миллий ғурур ҳиссини пайдо қилиш фойдалидир.

Аслида бола ҳар ишга қодир ва қобилдир. Фақат унинг дилидаги истакларни пайқаб, унга тўғри муносабат қилиш, руҳиятини кўтариш, фаолликка йўллаш лозим. Болалар орасида "кичик ихтирочилар" тез-тез учраб туради. Масалан, оддийгина лойдан улар нималар ясамайдилар, дейсиз? Сиз-биз кўрмаган кемалар, ракета ва бошқа кўпгина нарсаларни маҳорат билан ясаб, қурадилар. Шундай пайтларда ота-оналар қўли лой боласини кўриб қойишди, ишни чала қолдириб, қўлини ювишини талаб қиладилар. Мактаб ўқув дастурида лой ва пластилин билан ишлаш бўлими бор. Бола шуларни аввалроқ, яъни мактабга боргунга қадар ўрганиб олса, бунинг нимаси ёмон? Бола қурсин, ярасин, ижод қилсин, бу жараёнлар уни мустақил фаолиятни эгаллаганидан дарак беради. Айнан шу фаолият кадрланади.

БОЛАНГИЗ "ШУНЧАКИ БОЛА"**ЭМАС,****У ЭНДИ МУСТАҚИЛ БОЛА**

идишларни столга қўйиши, овқатдан сўнг уларни йиғиб олишда яна катталарга ёрдам бериши керак. Болада бундай вазифаларни бажариш жараёнида масъулиятни ҳис этиш, иродали бўлиб иш тутиш кўникмалари аста-секин шаклланиб боради.

6-7 ёшли бола ҳовлиларни суғуриш, чангларни артиш, гулларга сув қуйиш, товук, жўжаларга дон бериш каби ишларни қизиқиш билан бажаради. Мустақил бажарган ишдан мамнун бўлади. Ҳар куни бола бажарган ишларга баҳо бериш, уни мақташ, маъқуллаш боланинг ҳаракатлари ошишига ёрдам беради. Ҳамма болалар ҳам биз истаганча топшириқларни жон-дили билан бажаравермайдилар. Тунд болалар ишқамас бўладилар. Бундай болалар билан алоҳида шугулланишга тўғри келади. Уларда озгина бажарган ишлари учун ишонч уйғотиш, энг осон вазифалар бериб, рағбатлантириш таълим-тарбияда муҳим аҳамият касб этиб, бундай болаларни жамоа ичида фаолият кўрсатишга тайёрлаш лозим.

Машғулотларни тез-тез алмаштириб туриш болаларни зериктириш ва зўриқтиришдан асрайди. Болада тева-рак-атрофни кузатиб, ундан эстетик завқ олиш малакасини ҳосил қилиш фойдалидир. Айниқса, бола мактабга чиққунга қадар турли рангларни фарқлашга ўрганиши, гапирганда рангларни ифода этувчи сўзларни нутқда ишлатишга одатланиши керак. Кўрганларини эсидан чиқармаслиги учун унга қоғоз бериб, билганича тасвирлашга ўргатиш бола фаолияти учун зарур ишлардан биридир. Болани мушоҳада қилишга чорлаш, фикрини тўплаб жавоб беришга ўргатиш, саволлар бериб, жавобларини узвий равишда айтиб беришга имкон бериш лозим. Айрим болалар ҳатто 4-5 дақиқа ўтса ҳам гапириб бера олмайдилар. Бундай пайтларда болани асло шоширмаслик керак. Бола, албатта, жавоб беради, деб кутиш, сабр билан уни сўзлашга ундаш лозим. Тарбияда далда бериш усули муҳим ҳисобланади. Иложи борича бола эркин қўйилса, қандай гапирса ҳам маъқулланса, секин-аста бийрон гапирадиган бўлади.

Мустақил фаолият боланинг ички ҳолати, руҳияти билан боғлиқ бўлиб, мия ярим шарида кўзгалишнинг маромида бўлиши ёки ҳаддан ташқари берилиб ўйлаш натижасида зўриқиш пайдо бўлишига сабаб

6—7 ёшли болалар мактаб бўсағасида турганлигини ҳисобга олиб, мактаб ўқув дастурида бериладиган билимларга яқин бўлган тушунчаларни аста-секин синдириб бориш лозим. Масалан, бола ҳар куни 4—5 та янги сўзни ўзлаштириб, нутқда қўллашни ўргатиш керак.

1-синфда болага хат-савод ўргатиш даври таълим тизимида энг мураккаб жараёндир. Чунки ўқитувчи бирйўла 30-40 болани икки чорак мобайнида ўқиш, ёзишга, санаш каби қатор билимларга эга қилиши лозим. Фараз қилинг-а, агар айрим бола мактабга мутлақо тайёрланмаган бўлса, синфдаги бошқа фаол ўқувчиларга ҳам салбий таъсир этади. Шунинг учун ота-оналар боланинг нутқини ўстиришга, товушларни тўғри талаффуз эттиришга алоҳида эътибор билан қараб, агар нутқда нуқсон бор болалар бўлса, мактабга боргунга қадар уни мутахассис ёрдамида тузатишлари лозим. Болани тасаввур қилиш, фараз этишга ўргатиш осон кечмайди. Ҳали унда бу малакалар шаклланимаган. Лекин секин-аста уни ўйлашга, муаммони ўзича ҳал этишга йўллаш мумкин. Нима учун фасллар алмашади? Нега ёзда кунлар иссиқ бўладию кишда совуқ бўлади, деган саволларга бола билганича жавоб берса, катталар уни тўлдириб боришлари мумкин.

Боланинг маънан тараққий этиши учун оиланинг, болалар боғчаларининг роли муҳимдир. Одоб-ахлоқ қоидаларига риоя қилишлари, "сиз" лаб гапирришга, "ойижон", "дадажон", "опажон", "акажон" деб муомала қилишга ўрганишлари қандай яхши!

Ҳуқуқий тарбия бериш ҳам кичик ёшдан бошлангани маъқул. Тартиб-интизомга риоя қилиш, дўстлик-ўртоқликни қадрлаш, "яхши" ва "ёмон" тушунчаларини фарқлаш, ўзини бошқара билиш, ўзининг ва ўртоқларининг ишларига баҳо бериш, ёлғончилик, кўрқоқлик ёмон одат эканлигини идрок этишга ўргатиш, кечиримли бўлиш, камтарликни одат қилиш каби фазилатларни синдириш боланинг кейинги фаолияти учун ниҳоятда зарурдир.

Болада ихтиёрий диққатни тарбиялаш ва барқарорлаштириш энг зарур ишлардан биридир. Чунки диққати тарқоқ болалар билан ишлаш жуда қийин. Бундай болалар билимларни ўзлаштириб улгурмайдилар. Натижада мактабга боришини ҳам истамай баҳона излайдилар.

Мантиқий тафаккур қилиш фаолиятини ҳамда ҳисоблаш малакасини ўстиришга доир амалий машқларни ҳар куни кузатувлар, сайр-саёҳатлар давомида амалга ошириш фойдалидир.

— Атрофга қара, нечта дарак бор?

— Қайсилари баланд, қайсилари пастроқ?

— Тўрт бурчакли предметларни кўрсат.

— Доирага ўхшаган нарсаларнинг номини айт —

каби топшириқлар болаларни изланишга ундаб, мактаб ўқув дастурига тайёрлайди, яъни улар 20 гача санади, катта-кичик предметларни фарқлайди. Сон билан масофа буюмларининг шакли ва ўлчам орасидаги алоқадорликни амалий машқлар жараёнида ўзлаштириб олади.

Болаларни мактабга тайёрлаш ишларида ёзувни ўргатиш муҳимдир. 1-синфга келган айрим ўқувчилар ҳали қалам, ручка ушлашни билмай қийналадилар. Болаларнинг қўл панжа мускулларини турли машқлар ёрдамида ривожлантиришга алоҳида аҳамият бериш лозим. Ота-оналар болага дастлаб ҳарфлар ўргатиб, ёзишни талаб қилишади. Бу нотўғри, хат-савод ўргатиш ишларини бола мактабга келгач, ўқитувчи ўргатгани маъқул.

Ўлкамиз табиий ашёларга жуда бой. Болаларга уларни йиғиш янада завқли. Турли гуллар, майда тошлар, новда, уруғлар, қўйинг-чи, ҳамма нарсадан чиройли нарсалар ясаш мумкин. Мактаб ўқув дастурида қўл меҳнати алоҳида ўрин тутади. Қўл меҳнатини "бадий ижод" десак ҳам бўлади. Чунки бола бу нарсалардан ўз диди, фаросати билан кишини қувонтирадиган буюмлар ясай олади. Ясаган саватчаси ёки гулдоники буви, буваларига совға қилса, қандай яхши! Бола меҳнати самарасини кўрса, унинг учун бу катта ютуқ. Ясаган нарсаларини кўргазмаларга тавсия этиш эса ундан ҳам яхши.

Хулоса шуки, болаларни мактабга тайёрлаш ишлари қанча кенг ва мазмунли ўтса, у 1-синфда ўз тенгқурлар билан рақобатлашиб, яхши ўқиб кетишга муваффақ бўлади. Бу жараёнларни кўриш эса ҳар бир ота-онага насиб этишини тилаймиз.

Қумри АБДУЛЛАЕВА,
педагогика фанлари доктори,
профессор

**ОТА-ОНА ТАЛАБИ
УСТУВОР**

Болалик-пошшолик деб бежиз айтилмаган. Болаликнинг ҳар куни байрам. Чунки бу беғубор қалб эгаларига ҳаёт қувончидан баҳраманд бўлишдан ўзга ташвиш йўқ. Фаллаорол туманидаги 5-"Учкунча" мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчиларига ота-оналар янги чойшаб, ёстик, кўрпа жилди совға қилди. Тоза ва янги кўрпа-тўшақда ётиш болалар учун мазада. Ота-оналарга эса фарзандлари қувончи, кулгусини кўришдан каттароқ бахт бўлмаса керак.

— Ота-оналарнинг ҳомийлиги, боғчамиз билан ҳамкорлиги азалдан мустаҳкам, — дейди боғча мудираси Нинигул Тожибоева. — Улар бундан олдин ҳар бир болага биттадан пластмасса столчалари совға қилишган эди. Хоналарни безаб турган ойнага ҳарир пардаларни ҳам ота-оналар олиб беришган. Турли тadbир ва байрамларнинг қизиқарли ўтишида ҳам уларнинг ўрни катта. Ўз навбатида жамоамиз ҳам уларнинг ишончини оқлаш учун бор маҳоратларини ишга солишмоқда.

**Maktabgacha ta'lim
muassasalarida**

Дарҳақиқат, боғча жамоаси кичкинтойларни шу кун талаби даражасида тарбиялаш учун астойдил изланмоқда. Ҳозир бу ерда 130 нафар бола тарбияланаяпти. Шуниси диққатга сазоворки, бу ерда ҳар бир ота-она тарбиячини танлаш ҳуқуқига эга. Шу маънода болаларни тарбиялашда бир мунча эркинлик жорий этилган. Айтайлик, ота-оналар ихтиёри билан бир оиладан келган ака-ука, опа-сингиллар бир гуруҳда тарбияланиши мумкин. Кейинги пайтда бу усул ота-оналарга манзур бўлаяпти.

Боғчада ҳар бир гуруҳнинг ўз павильони бор. Бунда машғулотлар ўтиш жараёнида бир хилликдан узоқлашилади. Айтайлик, оддий ўйинчоқ автобусда шаҳарга саёҳат машғулоти ўтказилади. Бунга бола автобуснинг вазифаси нима, унга чиқишда нималарга эътибор бериш керак, йўл ҳаракати қоидалари, светифор, йўл ҳаракатини тартибга солувчилар ҳақида билиб оладилар. Ноанъанавий машғулотлар ўтказишда Манзура Буканова раҳбарлигидаги кўғирчоқ театрининг ҳам таъсири бор. Кўғирчоқлар ёрдамида оддий томошалар кўрсатиш эмас, ўйинлар ёрдамида болаларда мардлик, тўғрисузлик, кўрқмаслик, Ватанга муҳаббат, ота-онага ҳурмат, дўстга садоқат, тарих ва ўтмишга қизиқиш ҳислари уйғотилмоқда.

Албатта, кичкинтойларнинг соғлом ва бақувват бўлиб ўсишида спортнинг ўрни бекиёс. Жисмоний тарбия ўқитувчиси, кураш бўйича спорт устаси Темур Гафоров буни яхши билади. Болалар ўртасида халқ ва миллий ўйинларга қизиқиш кучли. Спорт тўғрисида болаларнинг ёши ва имкониятига қараб турли спорт мусобақалари ўтказилмоқда. Айниқса, мавжуд 2 та бассейнда кичкинтойлар мириқиб чўмилиб, сузиш сирларини ўрганишяпти.

Болалар қадди-қоматини ўстириш, мускулларни ривожлантиришда рақснинг ҳам ёрдами катта. Рақс тўғрисида раҳбари, мусиқа ўқитувчиси Шухрат Йўлдошев ва Рухия Холмирозева асосий эътиборни шунга қаратмоқда. Рақс сирларини ўзлаштириб бораётган кичкинтойлар турли тadbир ва байрамларда тенгдошларига ўз маҳоратларини намойиш этишмоқда.

Кичкинтойлар шўҳ-шодон ўйин-кулгусини кўриб, боғчада болаларнинг эркин ҳаракат қилишига имкон яратилаётганлигига амин бўламиз. Болаларни эркин ҳаракат орқали бошқариш ҳам ўзига хос ижобий жараён.

Абдусаттор СОДИҚОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Юртимиз таълим тизимида “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” татбиқ этила бошлаши шарофати билан барча таълим муассасаларимизда туб ўзгаришлар рўй бера бошлади. Махсус мухбиримиз яқинда Термиз тиббиёт коллежида бўлиб, бир қатор ибратли ишларни ўрганиб қайтди.

**ТИББИЁТ ҲАМ
МАЪНАВИЯТДАН
БОШЛАНАДИ**

Термиз тиббиёт билим юрти аслида бундан салкам 40 йил бурун ташкил этилган бўлса-да, унинг бахти бекам онларининг бошланганига эндигина 12 йил бўлаяпти. Гапнинг бўлар жойидан айтадиган бўлсак, истиқлол Термиз тиббиёт билим юртига ўзгача бир чирой, жаҳон стандартларига мос таълим ва тарбия бахшида этди. “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг ҳаётга татбиқ этилиши шарофати билан собиқ тиббиёт билим юртига коллеж мақоми берилди. Барча шарт-шароитларга эга бўлган, ақл бовар қилмас чиройли бинолар қурилиб, ўқувчи-ёшлар ихтиёрига берилди.

Айни кунда Термиз тиббиёт билим юртида 3 нафар фан доктори, 7 нафар фан номзоди, 120 нафар малакали устозлар 2058 нафар ёшларга тиббиёт соҳасининг сир-асрорларини ўргатмоқдалар.

— Тиббиёт ҳам маънавиятдан бошланади. Бир сўз билан айтганда, тиббиёт ходими маънавий жиҳатдан мукамал бўлмоғи керак, — дейди коллеж директорининг ўринбосари Янгибой Файзиев. — Худди ана шу қоидага амал қилган ҳолда, ўқувчиларимизнинг маънавий савияларини ўстиришга алоҳида эътибор қаратмоқдамиз. Бу борада алоҳида дастур ишлаб чиққанмиз.

Шу нарсани алоҳида айтиб ўтиш керакки, Термиз тиббиёт коллежида ташкил этилган маънавият хонасида ўзи-

безатилган бўлиб, кўргазма ва илмий манбаларга бой.

**КОЛЛЕЖНИНГ ТЕСТ
МАРКАЗИ**

Ўтган йили жамоанинг саъй-ҳаракатлари билан коллеждаги мавжуд компьютер хонаси қайта тўлиқ жиҳозланиб, “масофадан узатиш” тизимлари жорий этилди ва коллежда замонавий тест

Kasb-hunar kollejlarda

— Ўқувчи-ёшларимиз хоҳлаган йўналишлари бўйича ушбу вариантларни ечиб, Давлат тест маркази билан шу хонада туриб, ўз билим даражаларини бехато аниқлайдилар. Ўтган ўқув йилида 750 нафар ёш йигит-қиз масофадан туриб ўз билим даражаларини аниқладилар. Бу

терлаштирилган. — Лаборатория хонангиздаги мавжуд жиҳозларнинг умумий суммасини биласизми? — дея сўрадим лаборатория мудираси Махбуба Алламуродовадан.

— Ҳа, биламан, — дейди Махбубахон. — Лабораториядаги жиҳозларимнинг умумий нархи беш юз миллион сўм.

Мана, сизга натижа! Мана, сизга Термиз тиббиёт коллежининг биргина кимё ўқув лабораториясини жиҳозлаш учун сарфланган маблағ.

— Натижалардан гапиринг. Ўқувчилар кимё фанидан амалий машғулотларни яхши ўрганишарми?

— Ёшларимизда лаборатория машғулотларига нисбатан қизиқиш жудаям катта. Улар ҳар бир машғулот соатларимизни орзиқиб кутишади. Кўплаб кимёвий реакцияларимизни уларнинг ўзлари бажаришарми. Биласизми, бу ерда янглишишлар кам бўлади, негаки, ишларимизни компьютер бошқариб боради-да. Мактаблардаги касбдошларимга айтадиган битта гапим бор. Улар кимё дарсларида имкониятлари даражасида амалий машғулотлар ўтишса. Коллежимизга қабул қилинган кўплаб ўқувчилар мактабларида кимё фанидан ҳатто бир соат ҳам амалий машғулот ўтилганини айтишади...

Тўғри, кимё фанидан амалий машғулотлар ўтиш учун ҳамма мактабларимизда ҳам тўлиқ шарт-шароитлар яратилган, деб айта олмаймиз. Бироқ излаган ҳамма вақт имконият топган-ку?! Шу нуқтаи назардан ҳам биз Махбуба Алламуродованинг эътирозига қўшилаемиз.

Абдували ОБИДДИН

**ИБЖ @ИЖО
ВОРНИСАЛАРИ**

улар бугун қандай тайёрланмоқда?

га хослик бор. Бу ерда “Мустақиллик ва маънавият”, “Ўзбекистон—Ватаним манами”, “Миллий истиқлол гоёси”, “Буюк алломалар”, “Темурийлар даври маданияти”, “Ислом нури зиёси”, “Кўхна Сурхон маданияти” бўлимлари ташкил этилган. Барча бўлимлар дид билан

маркази ташкил этилди. Энг қувончли томони шундаки, коллеж тест маркази республика Давлат тест маркази билан уланди.

— Ҳозир бизда 20 мингта тест вариантлари бор, — дейди коллеж тест маркази бошлиғи, информатика фани мураллимаси Барно Қурбонова.

рақам бизни қаноатлантиради, деб айта олмаймиз. Ёшлар коллежимиз тест маркази хизматидан янада кўпроқ фойдаланишлари керак. Бунинг учун янада кўпроқ ишлаймиш керак...

**АМАЛИЁТГА
ЭЪТИБОР**

Термиз тиббиёт коллежида бунёд этилган химия ўқув лабораторияси барча талабларга мос келади. 26 нафар ўқувчи ўрнига эга бўлган ушбу лаборатория хонаси Жанубий Корея мамлакатидан келтирилган асбоб-ускуналар билан жиҳозланган. Барча столларга тоза сув тортиб келинган. Лаборатория санитария ва гигиена талабларига тўлиқ жавоб беради. Хонада айни чоғда 150 миллион сўмлик миқдордаги кимёвий реактивлар мавжуд. Бу ҳали ҳаммаси эмас. Лаборатория хонаси компью-

Ўқитувчининг илмий билими ва амалий кўникмаларини янада такомиллаштириш масаласининг ижобий ҳал этилиши, таълим-тарбия ходимлари малака даражасини янги талаблар асосида ўзгартиришга боғлиқдир. Бу эса малака оширишнинг самарали ташкил этилиши ва унинг мазмуни, шакли, методлари, воситаларини такомиллаштириш, шунингдек, ўқитувчиларнинг ижодкорлик, ташаббускорлик, фаоллик билан чуқур, пухта билим олишларини таъминлашга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Таълим-тарбияни янги босқичга олиб чиқувчи ягона йўл ҳам ўқитувчи касбий тайёргарлиги ва малакасининг қай даражада ошганлигига боғлиқ бўлиб қолмоқда.

Мустақил ўқиш ўқитувчининг маънавиятини, методик маҳоратини оширади, бадий-эстетик дунёқарашини кучайтиради. Шунингдек, ўқитувчининг илмий салоҳиятини ва амалий кўникмаларини янада такомиллаштиришнинг бирдан-бир йўли ҳам мустақил ўқишдир.

Мустақил бадий фаолиятда пухта ўйлаб, аниқ режалаштириш унинг ижтимоий фаоллигини вужудга келтиради. Ўқитувчининг бадий таълим соҳасида мустақил ишлаш олишининг энг юксак даражаси унинг ташаббускорлигида кўринади. Бу ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида ёшларнинг ижтимоий фойдали фаолиятини кучайтириш, уларни узлуксиз равишда амалий билимлар эгаллаш ва машқлар бажариш билан банд этиш имконини беради. Бунинг учун, аввало, ўқитувчилар малакасини ошириши тўғри йўлга қўйиш ва ўқув жараёнини бугунги кун талаб ва вазифаларидан келиб чиққан ҳолда сифат жиҳатидан янги ташкил этиш лозим. У мустақил ўқиш билан шуғулланиб, муайян ижтимоий тажрибани эгаллаб борар экан, айни вақтда ҳар қандай масалага мустақил ёндаша билиш малакасини ҳам ўзлаштиради. Мактабларнинг янги ўқув режа ва дастурлар асосида

**МУСТАҚИЛ ФИКРЛИ
ЎҚУВЧИ**

**ёхуд унинг шаклланишида тасвирий
санъат таълимининг роли хусусида**

иш юритиши муносабати билан халқ таълими ходимлари олдига ўқув-тарбия ишларини янада такомиллаштириш масъулияти турибди. Хусусан, тасвирий санъат соҳасидаги мустақил ўқиш фаолиятида қадимий аждодларимизнинг бадий таълим-тарбияга оид қарашларини ўрганиш, Ўзбекистоннинг миллий истиқлол мафқураси ва унинг бадий-эстетик тарбия билан узвийлиги, янги педагогик технологиядан фойдаланишнинг ўзига хос йўналишлари, узлуксиз таълим тизимида ўқувчиларни мустақил ишлашга ўргатиш, тасвирий фаолиятда узвийликни таъминлаш, бадий меҳнат кўникмасини таркиб топтириш орқали тафаккур мустақиллигини кучайтириш каби жиҳатлар муҳим аҳамият касб этади.

Тасвирий санъатда ўқувчиларнинг мустақил ишлаш қобилиятини шакллантиришда ўқитувчи раҳбар, ғамхўр шахс сифатида намоён бўлиши керак. Бунинг учун эса ўқитувчи фаолиятнинг мотивацион босқичини, мустақил ишлаш бошқарув тизимини вужудга келтириши лозим бўлади. Бунда мустақил ишни ўқувчилар бажара оладиган бўлсин. Уларнинг диққатини шу мавзу тортадими, буниси ҳам муҳим. Мавзулар ўқув дастурига мосми?

Ўқитувчи ўқувчиларга ишни бажариш юзасидан кўрсатма бериши керак. Ишнинг бажарилишини назорат қилиб бориш ўқитувчининг ўқувчиларга тегишли маслаҳатлар бериши ҳам бу жараёнга киради. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, ўқувчиларнинг мустақил ишлаш қобилиятини ривожлантириш объектнинг ҳажми, шакли, мазмуни, тасвири каби омилларга ҳам боғлиқ.

Тасвирий санъат таълими сифатини ошириш, унинг юқори савияда ўқитилишини таъминлашда ўқитувчилар малакасини оширишда уларнинг бадий-эстетик тайёргарлигини онгли, ижодкорона ва изланувчанлик руҳида ташкил этишга эришиш лозим.

Ўқитувчининг ўқув ва амалий фаолиятини оқилона, тўғри ташкил этиш, уларнинг талаб ва эҳтиёж, фикр-мулоҳаза, муносабатларини ҳисобга олиш касбий фаолиятини фаоллаштириш мақсадида янги педагогик технологиялардан фойдаланишни йўлга қўйиш талаб қилинади. Самарали ишлаб чиқилган бадий таълим дастурларидан фойдаланиш лозим. Ўқитувчиларнинг компьютерда ишлаш ва график саводхонлигини ошириш, машғу-

лотларни интерфаол усулларда олиб боришга эътибор қаратиш керак.

Умуман, бу борадаги ишларнинг муваффақиятли амалга оширилиши, ўқитувчининг замонавий ижодкор сифатида фаолият кўрсатиши орқали ўқувчилар онгида миллий ғурур, маънавий эстетик дунёқарашни шакллантириш ва ривожлантириш имконияти туғилади.

Тасвирий санъатдан ўқув материали мазмунининг ўқувчилар томонидан ўзлаштирилиши ва ундан ҳаётда фойдаланишнинг назарда тутилганлиги ўқитувчи томонидан қўлланилган педагогик технологиядаги усуллар ва ўқув мақсадларининг аниқ қўйилганлиги билан ҳам белгиланади. Маълумки, тасвирий санъатнинг ўзига хос сирли олами, фалсафасини англаб етишда муаммоли таълим (ақлий ҳужум) технологиясидан кенгроқ фойдаланиш муҳим аҳамиятга эгадир. Ўқитувчи муаммоли вазиятни ўзи вужудга келтиради. Шунингдек, ўқувчилар онгида илмий изланишлар, уларнинг фикрлаш фаолиятида эса умумлашган илмий хулосаларни юзага келтириш билан биргаликда мустақил ўқиш, фаол билиш, ўзлаштириш, ижод қилиш каби фазилятларни ҳам тарбиялайди.

Мустақил фикрлаш коммуникатив асосий белгиси бўлиб, у аввало, фаҳмлаш, англаш, фикр юритишдан бошланади. Мустақил фикр юритиш жараёнида ўқувчида фикр, мулоҳаза, гоё, фараз, мақсад кабилар пайдо бўлади. Бу ўз ўрнида ўқувчининг шахсий эҳтиёжи, қизиқиши, майли, қобилияти, истеъдоди, салоҳияти билан боғлиқ равишда мустақил фикр юритишнинг мустақам негизини ташкил этади.

**Ойсоат ХУДОЁРОВА,
Т.Н.Қори-Нийзий номидаги
ЎзФТИШ докторанти,
Маъфират МУҚУМОВА,
Тошкент юридик коллежи
ўқитувчиси**

2002-2003 ўқув йили республика таълим муассасаларида, жумладан мактабгача таълим тизимида Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида», «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида»ги қонунларини, «Учинчи мингйилликнинг боласи» таянч ўқув дастури талабларини бажариш йўлида муҳим босқич бўлди.

Бугунги кунда узлуксиз таълимнинг биринчи тури — мактабгача таълим муассасаларида кичкинтойларни соғломлаштириш, жисмоний чиништириш, мавсуми билан биргаликда янги ўқув йилига ҳар томонлама пухта тайёрлаш жараёни ҳам кетмоқда.

Янги ўқув йилига тайёргарлик ишлари 2002-2003 ўқув йилидаги фаолиятни пухта таҳлил қилиш, эришилган ютуқларни мустаҳкамлаш, йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларнинг сабабларини аниқлаб, уларни бартараф этиш чора-тадбирларини белгилашдан бошланади.

2002-2003 ўқув йили натижаларига назар ташласак, мактабгача таълим муассасалари ишининг ташкилий асослари мустаҳкамланиб, методик хизмат кўрсатиш тизими бир мунча такомиллаштирилди, болаларни мактабга тайёрлашда ноанъанавий шакллар кенг қўлланилди ва бойитилди, хусусийлаштирилган муассасаларнинг тармоғи кенгайди. Ўқув йили давомида мактабгача таълим муассасаларида таълим мазмунини, унинг моддий-техника негизини такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ижобий ишлар, камчилик ва муаммолар таҳлил қилиниб, вазирлик томонидан йил давомида тегишли қарор ва буйруқлар, топшириқ ва тавсиялар қабул қилинди.

Таълим муассасаларини янги 2003-2004 ўқув йилига тайёрлаш тadbirlarida ўқитувчи ва тарбиячиларнинг ноанъанавий август кенгашлари ва шўба йиғилишларини пухта тайёргарлик ва ушқоқлик билан ўтказиш масаласи асосий ўринни эгаллайди.

Халқ таълими ходимларининг ноанъанавий август кенгашларида иштирок этадиган вакиллар, одатда болалар боғчалари жамоалари кенгашларида сайланадилар. Вакиллар эса педагогларнинг туман (шаҳар) кенгашлари ялпи ва шўба йиғилишларида фаол иштирок этишлари, таълим муассасаларига қайтгач, анжуманда ва шўба йиғилишларида таълим мазмунини яхшилаш, унинг сифат ва самарадорлигини ошириш бўйича билдирилган энг муҳим фикрлар, янгиликлар, вазифалар ҳақида ўз ҳамкасблари олдида батафсил ҳисоб беришлари, берилган тавсияларни амалиётга жорий этишда етакчилик қилишлари керак.

Август кенгашларини Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 12 йиллик байрамини нишонлаш арафасида ўтказилиши, 2003 йилни Президентимиз томонидан «Обод маҳалла йили» деб эълон қилиниши муносабати билан кенгашларнинг ялпи йиғилишларига маҳалла оқсоқоллари, ота-оналар, мактабгача таълим тизимида узоқ ва самарали меҳнат қилган фахрийларнинг иштироки таъминланиши, уларга ҳурмат-эҳтиром кўрсатилиши, имконият даражасида моддий ва маънавий рағбатлантурулиши тadbirlariga кўтаринки руҳ, байрамона кайфият бағишлайди.

Кенгашларнинг ялпи йиғилишида туман (шаҳар) ҳокимларининг маъруза билан чиқишлари аёнана айланиб қолган. Ҳоким маърузасида Президент ва ҳукуматнинг таълимга оид сиёсати, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури II-босқичи вазифаларининг ижроси, туман(шаҳар) ҳокимликларини томонидан Президент И.Каримовнинг 2001 йилда Қашқадарё вилояти таълим муассасаларининг аҳволи билан танишиш чоғида билдирган фикр ва мулоҳазалари асосида таълимнинг моддий негизини мустаҳкамлаш, ўқув жараёнини кўргазмалли ва техник воситалари билан таъминлаш бўйича қабул қилган қарорлари ва тасдиқланган истиқбол дастурларининг бажарилиши, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 26 сентябрдаги «Ижтимоий соҳа объектларини Давлат ҳокимияти органлари балансига босқичма-босқич ўтказиш тўғрисида»ги 453-сонли қарори ва шу қарор билан тасдиқланган истиқбол дастурининг, шунингдек, бошқа таълим соҳасига оид бўлган қарорлар ижросининг таҳлилларига алоҳида эътибор қаратилиши зарур.

Туман (шаҳар) халқ таълими бўлимлари раҳбарларининг маърузалари мактабгача, умумий ўрта таълим ва мактабдан ташқари таълим муассасаларида «Таълим тўғрисида»ги қонун ҳамда «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури», Халқ таълими вазирлигининг қарор, буйруқ ва кўрсатмаларини бажариш йўлида амалга оширилган ишлар сарҳисоб қилиниши, эришилган натижалар йилма-йил қиёсий таҳлил этилиши, бажарилган ишларга танқидий нуқтаи назардан баҳо берилиши, 2002-2003 ўқув йили «Халқ таълими тизими муассасаларига методик хизмат кўрсатишни такомиллаштириш ўқув йили» деб эълон қилиниши муносабати билан амалга оширилган ишларга муносиб яқун ясаллиши, янги ўқув йилидаги асосий вазифалар қатъий белгилаб олиниши зарур.

Кенгаш ва шўба йиғилишлари маърузаларида янги ўқув йилида амалга оширилиши зарур бўлган долзарб масалаларга жиддий эътибор қаратилмоғи зарур. 2003-2004 ўқув йилида қилинадиган ишларнинг асосий йўналишлари куйидагилардан иборат бўлиши керак:

Мактабгача таълим муассасалари педагог ходимларининг анъанавий август кенгашларини ўтказиш бўйича Халқ таълими вазирлигининг

ТАВСИЯЛАРИ

мактабгача таълим олдида турган долзарб муаммолар ва уларга муносиб ечим топиш, мактабгача таълим муассасалари педагог-кадрларини илмий-методик савиясини замон талаблари асосида мунтазам ошириб бориш, уларнинг сифат таркибини яхшилаш, тарбияланувчиларни жисмоний, ақлий, психологик ривожлантириш ишларини давлат талаблари даражасида йўлга қўйиш, бевосита оиладан мактабга келадиган болаларни таълимнинг мактаб босқичига пухта тайёрлашга мунтазам педагогик таъсир ўтказиб бориш, таълим-тарбия ишларининг сифат ва самарадорлигини ошириш, тарбиячиларга методик хизмат кўрсатиш тизимини такомиллаштириш ишларини бу ўқув йилида ҳам изчил давом эттириш, мактабгача таълим муассасаларида кичик кутубхоналарни ташкил қилиш, болаларни таълимнинг мактаб босқичига тайёрлаш фаолиятини кенгайтириб, 6-7 ёшли болаларнинг мактабга тайёр ҳолда келишига эришиш, таълим-тарбия дастурларини такомиллаштириш, уларни муқобил турларини яратиш, мактабгача таълимнинг ноанъанавий шаклларини тadbirlarini қилиш, хусусийлаштирилган мактабгача таълим муассасаларининг тармоғини кенгайтириш, уларнинг моддий-техника ва ўқув базасини, ўйинчоқлар, спорт анжомлари билан таъминланганлик даражасини юксалтириш, болаларга тиббий хизмат кўрсатишни яхшилаш, кам таъминланган оила болаларини ижтимоий муҳофаза қилиш, уларни меъёрий талаблар даражасида овқатлантиришни йўлга қўйиш, иқтидорли тарбиячилар билан ишлашни яхшилаш, янги педагогик технологиялар, илғор иш услубларидан моҳирона фойдаланаётган педагоглар сонини кўпайтириш, маркетинг хизматини жорий этишни кенг йўлга қўйиш вазифалари устувор вазифа бўлмоғи керак.

Мактабгача таълим муассасалари педагог-кадрларининг шўба йиғилишлари муассасаларнинг мудира, методист, тарбиячи, мусиқа ва жисмоний тарбия раҳбари, психолог, дефектологлари шўбаларидан иборат бўлмоғи керак.

Махсус (ривожланишида нуқсонли бўлган болалар учун) мактабгача таълим муассасалари педагогларининг шўба йиғилиши алоҳида махсус боғчаларда семинар шаклида ўтказилиши юқори самара беради.

Август кенгашларининг шўба йиғилишларини ўтказишда интерактив (имитацион) ўйинлар, баҳс-мунозара, ақлий ҳужум, фикрлар ҳужуми ва ҳ.к) усуллардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Шўба йиғилишларида куйидаги мавзулар муҳокама қилиниши мақсадга мувофиқдир:

Мактабгача таълим муассасалари мудирларининг шўбаси:

— мактабгача таълим муассасаларини бошқаришга қўйиладиган замон талаблари ва унинг самарадорлигини ошириш; — мактабгача таълим муассасаларида таълим-тарбия самарадорлигини оширишда раҳбарликнинг илғор шакл ва услублари;

— мактабгача таълим муассасасида ички назорат ишларини ташкил қилишда илғор усуллар;

— мактабгача таълим муассасаларида болаларни ривожлантирувчи муҳитни яратишда раҳбарнинг ўрни ва вазифаларини;

— болаларни жисмоний, ақлий ва психологик ривожлантиришда муассаса раҳбарининг методист, ота-оналар билан ҳамкорлиги;

— муассаса жамоаси ўртасида соғлом муҳитни шакллантириш таълим-тарбия жараёни самарадорлиги ошириш гаро-

видир; — мактабгача таълим муассасаларининг институт ва университет ҳамда илмий марказлар билан ҳамкорлиги.

Мактабгача таълим муассасалари методистларининг шўбаси:

— илғор педагогик иш тажрибаларини ўрганиш, умумлаштириш ва оммалаштиришнинг шакл ва услублари;

— ёш мутахассислар билан ишлашнинг самарали услублари;

— мактабгача ёшдаги болаларни ривожлантиришда интеграция йўллари;

— болаларда мустақил фикрлашни шакллантиришда тарбиявий машғулотларнинг аҳамияти;

— мактабгача таълим муассасасида болалар кутубхонасини ташкил этиш;

— методистнинг тарбиячилар томонидан услубий қўлланма, тавсиялар яратиш жараёнига раҳбарлиги;

— мактабгача таълим муассасаларида замонавий педагогик технологияларни қўллаш;

— болаларни мактабга тайёрлашда саводхонлик марказлари, шанба ва яқшанбалик мактаблари ва қисқа муддатли гуруҳларнинг ўрни;

— оила шароитида болаларни мактабга тайёрлаш усуллари;

— мактабгача таълим муассасаларида машғулот ўтказишда интерфаол усулларидан фойдаланиш;

Мактабгача таълим муассасалари тарбиячилари шўбаси:

— болаларни жисмоний, ақлий ва психологик ривожлантиришда тарбиячининг ўрни;

— болаларда ҳуқуққа доир тушунчалар-

ни шакллантиришда тарбиячи ва ота-оналарнинг ҳамкорлиги;

— педагогик жараёнларни инсонпарварлаштириш асосида бола шахсига ҳурматни шакллантириш;

— мактабгача таълим муассасаларида Ўзбекистон Конституциясини ўргатишда ноанъанавий усулларни қўллаш;

— болаларни она-табиатга, инсонларга, ҳайвонот дунёсига муҳаббат руҳида тарбиялаш;

— тасвирий фаолият машғулотлари орқали болаларда бадий дид, ижодкорлик, нафосат ва тарбиясини ривожлантириш.

Мусиқа раҳбарлари шўбаси:

— болаларни мусиқа тинглашга ўргатиш;

— тарбияланувчиларда халқ чолғу асбобларини ўрганишга ҳавас ўйғотиш;

— мактабгача таълим муассасаларида мусиқали эрталикларни ўтказиш орқали болаларнинг мусиқий тафаккурини ривожлантириш;

— тарбияланувчиларда мусиқий нота ҳақида бошланғич тушунчани шакллантириш;

— иқтидорли тарбияланувчилар билан индивидуал ишлашнинг илғор усуллари.

Жисмоний тарбия раҳбарлари шўбаси:

— болаларни жисмоний ривожлантиришда уларнинг ёш ва индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ёндашиш;

— тарбияланувчиларда спортга муҳаббат ўйғотиш, иқтидорли болалар билан индивидуал ишлаш йўллари;

— болаларни жисмоний ривожлантиришда мактабгача таълим муассасанин ота-оналар билан ҳамкорлиги;

— жисмоний тарбия машғулотлари даврида хавфсизликни таъминлаш чора-тадбирлари;

— болаларни жисмоний ривожлантиришда рақс, ритмик, гимнастик ва бошқа ҳаракатли ўйинларнинг аҳамияти.

Болалар боғчалари психологлари шўбаси:

— мактабгача таълим муассасаларида болаларни мактабга ўқишга психологик тайёрлаш;

— мактабгача таълим муассасаларида ташхис марказлари билан ҳамкорликда психологик хизматни ташкил этиш;

— болалар билан психологик машқлар ўтказишда ноанъанавий усуллардан фойдаланиш;

— мактабгача таълим муассасаларида, оилада ва ноанъанавий гуруҳларда болаларни мактабга психологик тайёрлаш усуллари;

— Мактабгача таълим муассасаларида ривожлантирувчи муҳитни ташкил қилишда методист, тарбиячи ва психологларнинг ҳамкорлиги.

Болалар боғчалари дефектологлари шўбаси:

— ривожланишида нуқсонли бўлган болалар билан мактабгача таълим муассасаларида олиб бориладиган коррекцион ишларни ташкил қилишда ота-оналар билан ҳамкорлик қилиш;

— дефектологнинг ташхис марказлари, психолог-педагогик-тиббий комиссиялар билан ҳамкорлиги;

— дефектологлар метод бирлашмаси ишини йўлга қўйиш, ёш мутахассислар билан ишлаш;

— дефектолог хонасига қўйиладиган талаблар, улардан фойдаланиш ва хонани жиҳозлаш.

Янги ўқув йилида куйидаги адабиётлар тавсия этилади:

1. «Болаларни мактабга тайёрлаш дастури». Тузувчи-муаллифлар: М.Расулова, М.Файзуллаева (қисқа муддатли гуруҳлар, шанба ва яқшанбалик мактаблари, саводхонлик марказлари ва ноанъанавий гуруҳлар учун) Т-2003 й.

2. «Туғилгандан бир ёшгача бўлган фарзандлар тарбияси». Методик қўлланма. Тузувчи-муаллифлар: М.Солиҳова, М.Файзуллаева, М.Рустамова. Т-2003 й.

3. «Оналарга тавсиялар». Методик тавсиялар. Тузувчи-муаллифлар: Д.Абдуллаева ва бошқалар. Т-2003 й.

4. «Мактабгача ёшдаги болаларнинг таълим-тарбиясига қўйиладиган давлат талаблари». Тузувчи-муаллифлар: М.Расулова, М.Солиҳова, М.Мусурмонова. Т-2003 й.

5. «Истиқлол фарзандларимиз». Қўлланма. Муаллиф Т.Раҳимова Т-2003 й.

6. «Боғчаларда инглиз тилини ўрганиш». Дастур, ўқув-қўлланма, альбом. Муаллиф З.Раззоқберганаева Т-2003 й.

7. «Мактабгача таълим муассасаларига методик хизматни такомиллаштириш». Тузувчи - муаллифлар: Г.Усмонова, Ф.Хошимхонова. Т-2003 й.

8. «Обод маҳалланин обод боғчаси». Тузувчи — муаллифлар: Г.Усмонова, Н.Раҳимова. Т-2003 й.

Жиззах туманидаги 25-ўрта мактаб ҳовлиси ёзги таътил бўлишига қарамасдан болалар билан гавжум. Биз аввалига бу ерда биронта тадбир ўтказилаётган бўлса керак, деб ўйладик. Кейин билдикки, бу мактаб ҳаётидаги оддий кунлардан бири экан. Болаларнинг кўпчилиги мактаб кутубхонасида ташкил этилган "Яшайверинг, китоблар!" тўғараги аъзолари экан. Биз ҳам тўғаракнинг таътил кунлари амалга ошираётган фаолияти

кониға эға. Бу мактабдаги мавжуд ўқувчиларни етарли даражада китоб билан таъминлашға муносиб ҳисса қўшади. Ана шу китоблар ҳам харид қилинғач, тўғарак аъзолари томонидан яхшилаб таъмирланади, китобларнинг фойдаланиш муддати узайтирилади.

Мактабда ўқувчиларнинг китобға бўлган муносабати ва қизиқиши ҳавас қилса арзийдиган даражада. Йил давомида китобхон ўқувчилар билан ранг-ба-

— Ёзги таътил кунларида барча тўғаракларимиз ўқувчилар билан гавжум бўлади, — дейди мактаб раҳбари Аҳмат Алматов. — 940 нафар ўқувчиларимизнинг кўпчилиги ўзлари қизиққан тўғаракка қатнайдилар. Бунинг учун 17 та фан тўғараклари фаолият кўрсатмоқда. Вилоят қаратэ федерацияси билан ҳамкорликда қаратэ клуби очганмиз. Клубға 60 нафар ўқувчи келади. "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларининг республика босқичида мактабимиз ўқувчиларининг иштирок

ТЎГАРАКЛАР ТАЪТИЛДА ҲАМ ГАВЖУМ

билан қизиқдик.

Маълумки, ўқувчилар таътилға чиқиш билан ижараға олинган китобларни кутубхонаға топширишади. Тўғарак аъзолари ана шу китобларни тахлаш, уларни таъмирлашда кутубхона мудирасига ёрдам беришар экан. Шунингдек, мактаб ҳовлисида китоб савдоси ташкил этилган бўлиб, унда ўқувчилар ўзлари учун керак бўлган китобларни арзон нархда сотиб олишади. Масалан, 5-синф ўқувчиси ўзи фойдаланган китобни кутубхонаға арзон нархда топшириб, 6-синф учун керак бўлган китобни ана шу нархда—арзон харид қилиш им-

ранг, қизиқарли тадбирлар олиб борилади. Шу боисдан ҳам мактабнинг "Зиё" гуруҳи "Китобсеварлар" кўрик-танловининг вилоят босқичида 2-ўринни олиши ҳам тасодиф эмас.

Кутубхона мудираси Дилбар Ҳошимованинг бу борадаги хизматлари катта. Олий маълумотли мутахассис, малакали кутубхоначининг ўрганса арзийдиган тажрибаси бор. Айни дамда кутубхонанинг умумий китоблар фонди 9639 тани ташкил этади. Унда 458 нафар китобхон бор. Кутубхонадаги саранжомлик ва тартиб-интизом барчанинг эътиборини қозонмоқда. Шу боисдан ҳам бу кутубхона "Йилнинг энг яхши кутубхонаси" вилоят кўрик-танловида 1-ўринни олиб, республика босқичида ҳам муваффақиятли иштирок этади.

этиши ҳам ана шу спорт тўғараклари фаолиятининг натижаси деб биламиз.

Ёзги таътил кунларида кутубхоналар, тўғаракларнинг ўқувчилар билан ана шундай гавжум бўлиши диққатға сазовор ишдир. Чунки ўқувчиларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этишда тўғаракларнинг ўрни ва хизмати катта. Болаларни турли фойдали машғулотларға жалб этиш, ёшлар ўртасида айрим ноҳуш ҳодисаларнинг келиб чиқишиға йўл қўймайди. 25-мактабда амалға оширилаётган ишлар, ҳаммаша болалар билан гавжум тўғараклар фикримиз тасдиғидир.

**А.СОДИҚОВ,
"Ma'rifat" мухбири**

Суратларда: мактаб ҳаётидан лавҳалар.

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ — ЯНГИ РЕЖАЛАР

Тошкент вилояти Қибрай туманидаги 2-мактабда "Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари" фанидан туманда дарс бераётган барча ўқитувчилар иштирокида учрашув бўлди. Дарс берувчилар ёшлар онгига миллий истиқлол ғоясини синғдириш йўлида қилаётган ишлари ва бунда яна нималар зарурлиги ҳусусида фикр алмашдилар.

"Одобнома", "Ватан туйғуси", "Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари" фанларидан тузилган дастурлар замон талабларига мос. Аммо 10-11-синфлар учун "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" ўқув дастуридан янги ёзувға асосланган дарслик ва қўлланмалар ўқитувчилар қўлиға етиб бормаганлиги янги ўқув йилида нуқулалликлар келтириб чиқариши мумкинлиги алоҳида таъкидланди.

Ҳар доимғидек бу йил ҳам дарсға бўлган муносабат ўқувчилар ва ўқитувчилар жамоаси орасида янғича тус олиши керак. Фақат дарсликлардангина таълим берилмасдан, маърузалар жамиятимизда бўлаётган ўзгаришлар асосида мукамаллаштирилиб борилиши лозим.

Мактабда ўтилаётган ҳар бир фанда миллийлигимиз, ўзлигимиз ва маънавиятимиз акс этиб туриши ўқувчилар онгига фан ўқитувчилари томонидан мунтазам синғдирилиб борилиши зарур.

**Оллоёр БОБОНОВ,
Қибрай туманидаги
22-мактаб ўқитувчиси**

"Одобнома" табиат ва жамият соҳасидаги фанларнинг интеграциялашуви асосида яратилган фандир. Бу фан кўпроқ инсоният тараққиётидаги иймон, инсоф, савоб, эзгулик, увол, тўғри муносабат каби умр мазмундорлигини таъминловчи сифатларни ёшлар қалбига муҳрлашға хизмат қилади. Бошланғич синф ўқувчилари учун яратилган "Одобнома" дарсликларидида мавзулар мазмунан кўп қиррали бўлиб, бош ғоя ўқувчи онги ва шуурига ахлоқ-одобға доир фазилатларни синғдиришдан иборат.

"Одобнома" дарсликларни мустақил Ўзбекистоннинг истиқболи ва истиқлолиға доир матнлар билан бойитилган. Республика Вазирлар Маҳкамаси, Халқ таълими вазирли-

"ОДОБНОМА" ДАРСЛАРИ ТАЪСИРЧАН ВА МАЗМУНЛИ БЎЛИШИ КЕРАК

ги ва республика Таълим маркази томонидан ташкил этилган бир қатор семинар-кеңашларда "Одобнома" дарслиги ва дарслари ҳақида турлича муносабатлар билдирилди. Бошланғич синфда ўқитиладиган фанлар сони биттаға кўпайди. Фанлар ўртасида "Одобнома" фанининг ўрни ва маънаини тўғри баҳолаш лозим, деб ҳисоблаймиз. Чунки "Одобнома" бошқа фанларнинг интеграциялашуви асосида яратилган. У адабиёт, тарих, фалсафа, табиат, математика, она тили каби фанлардан ўқувчилар билимини такомиллаштириш билан бирга инсон зийнати бўлган одобни ўргатади.

"Одобнома" "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар" ўқув фани доирасидаги "Ватан туйғуси", "Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари" фанларининг пойдевори сифатида яратилган. Кузатишларимиз шуни кўрсатадики, бир қисм бўлмаса, дарсни сифатли, мазмунли ташкил этиш қийин.

Mulohaza

ўқитувчиларнинг "Одобнома" фанини ўқитишға унчалик уқувлари йўқ. Бунинг сабаби, "Одобнома" фани ўқитувчидан юсак маънавият, фалсафий билим, ўз аждодлари қолдирган мерос ва обидалар тарихини чуқур билишни талаб этади. Уша тоифадаги ўқитувчиларда эса ана шундай билим захиралари етишмайди.

Одоб — жуда серқирра тушунча. Гарчанд ўқитувчининг қўлида "Одобнома" дарслиги бўлса-да, у бу билан кифояланмаслиги керак. Агар унинг қўлида қўшимча манбалар

бўлмаса, дарсни сифатли, мазмунли ташкил этиш қийин.

1—4-синфларда "Одобнома" дарсларини ўтишда курак панду насиҳатлар билан чегараланиб қолмаслик керак. Машғулотлар қизиқарли, сермазмун, замон талабига мос бўлиши лозим. Дарс жараёнида халқимиз турмушидаги ахлоқ-одоб қондаларига тўғри амал қилиб келаётган оилалар ҳаёти билан таништириш, меҳнат ва уруш фахрийлари, касб-ҳунар усталари, машҳур кишилар билан учрашувлар ўтказиш ва амалий машғулот сифатида музейларға, табиат қўйниға сайру саёҳатға бориш ҳам мақсадға мувофиқдир. Мазкур фан машғулотларини турмушнинг аччиқ-чучугини татиб кўрган, кўп болали, бола тарбиясида ибратли тажрибаға эға бўлган муаллимларға юллаш лозим.

Тошкент шаҳар, Шайхонтоҳур туманида-

ги 59-мактабнинг "Одобнома" ўқитувчиси Лобар Раҳматова: "Менинг тажрибам шуни кўрсатадики, одоблилик кўникма ва малакаларини бола туғилган кундан бошламоқ керак экан", деб ёзади. Баъзи инсонлар бир-бири билан саломлашмайди, бир-бирига бемехр ёки такаббур. Худди шундай тоифадаги болаларни ҳам учратишимиз мумкин. 1-синф "Одобнома" дарсларини ота-оналар билан ҳамкорликда ўргандик. Ўқувчиларға "Одоб саломдан бошланади", "Ассалому алайкум" ҳикмати, "Қачон саломлашмайди?" каби саволларға жавоб топиб келишларини тайинладим. Бу ҳақда ота-она ёки бува-бувингиздан сўранг, улар шу ҳақда сизға эртақ, шеър айтиб берсин-

лар каби топшириқларни бажаришға ота-оналарни ҳам жалб этдим.

"Ота-онангизға хурмат" мавзусини ўтганимдан сўнғ "Бизнинг оила" мавзусида суҳбат ташкил қилдим. Ҳар бир мавзу мазмунини бола қалбига қолдирмоқ учун уни ижодий амалиёт билан боғладим".

Одоб-ахлоқ тарбияси учун параллел таъсир зарур. Уни ҳар бир инсон бир-биридан талаб қилиши керак. Айниқса, устознинг ҳар бир каломи ота-она томонидан ривожлантирилиб маъқулланса, фарзандлар комиллигида ўз мақсадимизға эришган бўлар эдик.

**О.ҲАСАНБОВЕВА,
Низомий номидаги ТДПУ профессори,
Х.ИБРАИМОВА,
РТМ "Маънавий ва маърифий
ишлар" бўлими бошлиғи муовини**

АЙРЕКСНИНГ АЙЁМ ТУҲФАСИ

Айрекс АҚШдаги нодавлат ташкилот бўлиб, халқаро миқёсда фаолият олиб боради. Айрекс узининг ўтган 30 йиллик фаолияти давомида 15000 дан зиёд талабалар, олимлар, ишбилармонлар, журналистлар ва бошқа бир қатор соҳа мутахассисларига молиявий ва малакавий ёрдам кўрсатмоқда.

Айрекс Ўзбекистонда ҳозир узининг "Ўзбекистон мактабларида Интернет" деб номланган 7-лойиҳасини амалға ошириш устида иш олиб бормоқда. Юқоридаги лойиҳа АҚШ халқаро Тараққиёт Агентлиги томо-

хон, Хужабод ва Марҳамат шаҳарларидаги 1 тадан таълим муассасасига ўрнатилган.

Шуниси муҳимки, компьютер марказлари дарсликлар, электрон ва мултимедиа дарсликлар ҳамда бошқа замонавий ўқув-амалий дастурлар билан таъминланган. Айрекс дастури асосида "Ўзбекистон мактабларида Интернет" лойиҳасида қатнашувчи мактабларға компьютер марказларидан фойдаланиш бўйича малакавий-техник кўмак берилади ва тренинг-семинарлар олиб борилади. Мазкур тренинглар умумий компьютер са-

Ta'limda xalqaro hamkorlik

нидан молиялаштирилган бўлиб, бу лойиҳа бўйича Айрекс Ўзбекистон Республикасидаги 100 дан ортиқ мактабларға 1000 дан зиёд замонавий компьютерлар ўрнатиши режалаштирилган.

"Ўзбекистон мактабларида Интернет" лойиҳасига мувофиқ, Айрекс ташкилоти истиқлол айёми нафаси уфуриб турган шу кунларда Андижон вилоятидаги 8 та таълим муассасасида замонавий компьютер марказларини ташкил этади. Бу марказлар Айрекс ташкилоти ҳудудий вакиллари раҳбарлигида вилоят халқ таълими бошқармаси маркетинг бўлими ва "Ўзбекўқувавтоматика" ташкилоти техник кўмаги асосида Андижон шаҳридаги 3 та, Андижон туманидаги 2 та, Шаҳри-

водхонлиги, офис дастурлари ва интерактив дастурлардан фойдаланиш ҳамда уларни мактаб дарсларига жорий этишни таъминлашға йўналтирилган.

— Нуфузли халқаро ташкилот — Айрекс томонидан мактаб-интернатимизға замонавий компьютер марказининг ўрнатилиши муаллимлар жамоаси ва ўқувчиларимизға истиқлол байрами туҳфаси бўлди, — дейди Марҳамат шаҳридаги 3-физика, математика фанларига ихтисослашган мактаб-интернат директори Холмуҳаммад Сулаймонов. — Эндиликда мазкур қулайлик ўқувчиларимизнинг билим даражаси ва тафаккурини ўстиришға катта ёрдам беради, деб ишонаман.

**О.СИДДИҚОВ,
"Ma'rifat" мухбири**

MEH NAT TA'LIMI Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 10-11 sinflari uchun dastur

Umumta'lim fanlari ichida o'ziga xos, yangicha shakl va mazmundagi texnologik fan — mehnat ta'limi fanining mazmunini isloh qilish yuzasidan ham muayyan ishlar amalga oshirilmoqda.

Mehnat ta'limi fani texnologik fanlar tarkibiga kiritilib, u endi mehnat ta'limining yangi standarti, dasturi provard natijada texnologiya fanlari oldiga qo'yilgan vazifani — barcha umumta'lim fanlarining amaliy qo'llanishini tushuntiradigan, o'quvchining yosh xususiyatiga ko'ra amalda qo'llay oladigan bilimlarni berish hamda kasb-hunar ta'limi shaklini ongli ravishda tanlashga ko'mak beradi.

Mehnat ta'limi fanini o'qitishning maqsadlari jamiyat va davlat manfaatlaridan kelib chiqqan holda belgilanadi, shuning uchun ham mehnat ta'limini o'qitishga mo'ljallangan o'quv dasturi jamiyat va davlat manfaatlari va talablariga mos kelimgo'i hamda javob bermog'i lozim.

Kadrlar tayyorlashning milliy modeli birinchi navbatdagi shaxs imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, uning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo'lgan bilim va malakalarini hosil qilish hamda faoliyatini davlat, jamiyat, fan, ishlab chiqarish taraqqiyoti uchun yo'naltirishni nazarda tutadi.

Yaratilgan dasturlar aniq pedagogik maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lib o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishi va muammolari hal qilishga hamda izlanishlarga asoslangan ta'lim olish metodlari aks ettiriladi.

Mehnat ta'limi mashg'ulotlarida 5-7 sinf o'quvchilari murakkab ishlarni bajaradi va 8-9-sinflarda ishlab chiqarish va kasbga yo'naltirish ish rejasi DTS asosida o'quv dasturining davomi sifatida, o'tish davri uchun 10-11 sinflarda mehnat ta'limi darsligini o'qitishni hayotga tayyorlanishi uchun bichish-tikish, pazandachilik, tadbiqkorlik, kasbga yo'naltirishga oid bilimlarini takomillashtirilgan shaklda o'quv dasturi ishlab chiqildi.

Ibu vazifalar yaratilayotgan o'quv dasturi va darsliklarida o'z ifodasini topishi zarur. Dasturdagi o'quv materiallari hafatasi 1-2 (maktab komponenti hisobidan) soatga mo'ljallangan bo'lib, jami 34-68 soatni qamrab oladi.

Ushbu dastur umumiy o'rta ta'lim maktablarida mehnat ta'limini o'qitayotgan muallimlarga, darslik yozuvchi mualliflarga hamda mehnat ta'limini maktabda va mustaqil o'rganayotgan o'quvchilarga mo'ljallangan bo'lib, undan dars berish, darslik va qo'llanmalar yozishda foydalanish mumkin.

Table with 4 columns: № mavzular, taxminiy soatlar, 10-11 SINF «Yogoch va unga ishlov berish texnologiyasi» bo'yicha taxminiy mavzuyi reja, 10-11-SINF «Metal va unga ishlov berish texnologiyasi» bo'yicha taxminiy mavzuyi reja, 10-11-SINF Pazandachilik asoslari

Table with 4 columns: № mavzular, taxminiy soatlar, I. Gazlamashunoslik, II. Tikuv mashinasida ishlash, III. Tikuvchilik buyumlarini konstruksiyalash va modellash, IV. Buyumlarni tikish

Table with 4 columns: № mavzular, taxminiy soatlar, 10-11 sinflar uchun «Qishloq xo'jalik asoslari» bo'yicha taxminiy mavzuyi reja

YANGI DARSLIKLAR VA QO'LLANMALAR YANGI DASTUR ASOSIDA

Table with 4 columns: № mavzular, taxminiy soatlar, 11 - SINF «Gazlamaga ishlov berish texnologiya»si va pazandachilik asoslari, II. Chaqaloqlar uchun ichki kiyim va kiyim tayyorlash konstruksiyasi

Table with 4 columns: № mavzular, taxminiy soatlar, I. Emizikli bolalarning ovqatlanishi, II. ADABIYOTLAR

PROGRAMMA PO РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ 10-11 КЛАССОВ ШКОЛ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ
Учебный предмет «Русский язык» нацелен на повышение уровня практического владения современным русским литературным языком в разных сферах его функционирования...

УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК ДЛЯ 10 - КЛАССОВ ШКОЛ С УЗБЕКСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ
Объяснительная записка
Данная учебная программа является логическим продолжением новых учебных программ по русскому языку (2—9 классы) для общеобразовательных школ с узбекским языком обучения...

предложениями в микротексте. 24. Средства связи между микротекстами в тексте, причинно-следственные союзы. Ссылка на предыдущее высказывание. Указание на временную соотношение. Дополнение или уточнение предыдущей мысли. Сопоставление и противопоставление. Текстовые синонимы. 5 ч. Содержательная характеристика текста 3 ч. Основная и дополнительная информация. Конструкции, выражающие главную мысль текста, их место в тексте. Раскрытие и обобщение главной мысли текста. 2. Реконструкция текста 16 ч. Конспектирование 3 ч. Понятие о конспекте. Основные способы конспектирования: Исключение дополнительной информации, переработка информации, замена сложных предложений простыми. Цитирование 3 ч. Понятие о цитате. Виды цитаты. Способы цитирования. Знаки препинания в цитате. Оформление цитаты. Аннотирование 2 ч. Понятие об аннотации. Цели аннотирования. Виды и характер аннотирования. Грамматические конструкции, характерные для ан-

ем нетрадиционного подхода к группировке орфограмм: в начале года повторяются наиболее трудные случаи написаний, напр., «НЕ с разными частями речи», «Н и NN в суффиксах причастий и прилагательных.» Это дает возможность в течение года неоднократно возвращаться к указанным написаниям, закрепить материал. В программе для 11-го класса произведена перестановка синтаксических тем. Так, темы «Прямая речь и способы её оформления», «Цитирование обычно изучаются в конце учебного года, что приводит к ошибкам в сочинениях, особенно при цитировании поэтического текста. В данной программе указанные темы повторяются в начале учебного года, и это помогает учащимся в работе над сочинениями. Как правило, у учителя на уроке остается мало времени на работу по предупреждению стилистических и речевых ошибок, в связи с чем предусмотрено проведение работы по стилистике на каждом уроке. В предлагаемой программе не приводятся задания для индивидуальной работы с учащимися, но вводит их, как и другие коррективы в соответствии с практической необходимостью и учетом уровня учащихся, - право учителя. 10-Й КЛАСС Правописание приставок 2 ч Правописание прилагательных 2 ч Правописание НЕ с разными частями речи 2 ч Правописание местоимений 2 Написания, связанные со спряжением глагола 2 ч Правописание наречий 2 ч Контрольный диктант 2 ч Правописание производных предлогов 2 ч Правописание союзов и частиц 2 ч Непроверяемые написания 2 ч

логической речи в её устной и письменной формах на уровне текста. Цель данной программы — обучение учащихся конструированию текста, формулированию своих мыслей в рамках устного и письменного текстов. Исходя из этой цели: В 10 классе программа предусматривает обучение конструированию различных видов текста: текста — повествования, текста-описания, текста-рассуждения, а также написанию статьи, аннотированию, конспектированию, расширению и сокращению текста, составлению к нему планов. В процессе формирования умений конструирования того или иного вида текста изучается, закрепляется и активизируется определенная лексика (в том числе фразеологические сочетания) в составе грамматических конструкций, включенных в программу общего среднего образования. Иными словами, усвоенный в средней школе фонетический, лексический и грамматический материал повторяется и активизируется на более высоком уровне: на уровне продуцирования текстов. Треть времени, отводимого на обучение русского языка, предусматривает развитие речи учащихся на базе отрывков из произведений современных русских писателей и поэтов, в качестве литературного чтения, по возможности соответствующего языковому материалу, к которому приурочивается отрывок. Критерием отбора литературного материала должны являться значительность текста, его соответствие интересам современной молодежи, актуальность и методическая возможность организации на ее основе широкого обмена мнениями между учащимися. Стилистика предложений с однородными членами предложения 2 ч. Контрольный диктант 2 ч. Обособление определений. Употребление причастных оборотов 2 ч. Обособление одиночных и распространенных приложений. Дефис в прилагательных 2 ч. Обособление обстоятельств. Употребление деепричастных оборотов 2 ч. Обособление дополнений. Уточняющие члены предложения. Уточняющие и присоединительные конструкции. Просторечие и разговорная лексика 2 ч. Обособление обращений. Слова-предложения. Выделение междометий. Канцеляризм. Употребление производных предлогов 2 ч. Обособление вводных слов. Вводные и вставные конструкции. Типы речи: описание, повествование, рассуждение 2 ч. Сложносочиненное предложение. Случаи постановки знаков препинания перед союзом И. Стилистика сложносочиненного предложения 2 ч. Сложноподчиненное предложение. Обособление придаточных предложений. Однородное, последовательное и параллельное подчинение. Стилистика сложноподчиненного предложения 2 ч. Знаки препинания в бессоюзном сложном предложении. Стилистика бессоюзных сложных предложений 2 ч. Синтаксические конструкции с союзом КАК 2 ч. Резервные уроки (темы по усмотрению учителя) 4 ч. Итоговая контрольная работа (диктант, контрольная (лабораторная) работа, тестирование — по выбору учителя) 2 ч.

Литература: 1. Р.Т. Талипова, Н.Х. Ануфриева, Т.Т. Кельдиев, Т.Е. Ким, Ф.Г. Фатулина. «Русское слово» Учебное пособие для 10 класса школ с узбекским языком обучения. Т. «Укитувчи», 1995 ПРОГРАММА ПО ЛИТЕРАТУРЕ (10-класс) Россия второй половины XIX века. Рассвет реализма в литературе, живописи, музыке, театральном искусстве. Литературная критика и журнальная полемика 60-годов. А.Н.ОСТРОВСКИЙ Очерк жизни и творчества. «Гроза» Трагическая острота конфликта Катерины с «тёмным царством». Борьба личности за право быть свободной, за право жить и любить. Обличение самодурства, у грубой силы и невежества. Значение А.Н.Островского в истории русского театра. Островский на современной сцене. КРИТИКА. Н.А. ДОБОРЛЮБОВ. «Луч света в тёмном царстве». А.А. Григорьев. «После «Грозы» Островского», «Письма к Ивану Сергеевичу Тургеневу». Для самостоятельного чтения: «Снегурочка», «Бесприданница» А.Н.Островский «За чем пойдёшь, то и найдёшь», «На всякого мудреца довольно простоты, «Доходное место» И.А.Гончаров «Обломов» Очерк жизни и творчества. Гончаров «Обыкновенная история», «Обломов», «Обрыв»; общая характеристика. Для самостоятельного чтения: «Обыкновенная история» И.С.Тургенев. «Отцы и дети». Очерк жизни и творчества. Очерк жизни и творчества. Философская трагедия «Фауст» — выражение передовых идей эпохи просвещения. Протест против рутинной и схоластики, утверждение величия разума и дерзаний человека. Роль злого начала (Мефистофель) в исканиях и судьбе Фауста. Очере Бальзак. «Человеческая комедия» (краткий обзор), «Гобсек». Бальзак-французский писатель-реалист. «Человеческая комедия» картина полувекшовой истории французского общества. «Гобсек». Изображение в повести губительной силы и власти денег. Проблема нравственной стойкости человека. Гюстав Флобер. «Саламбо». Картины древнего Карфагена. Драматические переипетии, сопутствующие основному конфликту романа. Трагическая судьба главных героев. Ушбу «Умумий урта таълим мактабларининг 10—11-синфлари учун ўқув дастурлари Республика таълим маркази томонидан тайёрланди». Илмий методик кенгашлар томонидан тасдиқланган ва фойдаланишга тавсия этилди.

РУСТАМ — ЯНА ГОЛИБ

Нидерландиянинг Влиссинген шаҳрида ўтказилган анъанавий турнирда ҳамюртимиз Рустам Қосимжонов 8 очко жамгариб, биринчи ўринни эгаллади.

Дунёнинг энг кучли 230 нафар шахматчиси иштирок этган мазкур турнирда Рустам Қосимжонов етти рақибини мағлубиятга учратиб, 2 учрашувни дуранг билан якунлади. Кейинги ўринлар 7,5 тадан очкога эга бўлган руминиялик икки шахматчи — В.Иордашеску ва В.Нисиянуга насиб қилди.

ЧЕМПИОНЛАР АНИҚЛАНДИ

"Жар" спорт мажмуида кикбоксинг бўйича ўтказилган очиқ чемпионат якунланди. Унда ғолиблик учун беллашган 256 нафар спортчи орасида юртдошларимиздан Темур Муҳаммаджонов, Шавкат Ўроқов ва Шухрат Юсуповлар олтин медаллар эгасига айланишди. Умумжамоа ҳисобида биринчилик Ўзбекистон терма жамоасига насиб этди. Чемпионат мусобақаларидан сўнг, Осиё чемпионлиги учун профессионаллар ўртасида учрашувлар ташкил этилди. Унда россиялик Юрий Карповни икки раундда мағлуб этган ҳамюртимиз Неъмат Бобомухамедов Осиё чемпионлиги деб эътироф этилди.

ГАЗАЕВ ИСТЕЪФОДА

Россия футбол терма жамоасининг бош мураббийси Валерий Газаев истеъфода чиқди. Бунга сабаб, Россия футбол жамоасининг Исроил терма жамоасига 1:2 ҳисобда енгилишидир.

— Бундай совуққонлик билан ўйнайдиган ўйинчиларга мураббийлик қилолмайман, — дея таъкидлади Газаев.

Бирмунча олдин Россия футболни қутқариш шу мураббий зиммасига тушганди. Энг қизиғи, Валерий Газаевга миллионлаб футбол ишқибозлари умид болаганди. Бу умидлар ҳам чиппака чиқди. Энди янги мураббий ким бўлиши ҳозирча аниқ эмас.

ОМАД КУЛИБ БОҚСИН

Ўқиш билан бир қаторда спортнинг юнун—рум кураши бўйича шуғулланаётган Самарқанд Давлат университетининг 4-курс талабаси Беҳзод Аҳмедов бугун анча ютуқларга эришди, десак муболаға бўлмайди. У тинмасдан ўз устида ишлайди. Ўқишдан сўнг бўш вақтини шу спортга бағишлайди. Шунинг учун бўлса керак, унинг бу меҳнатлари зое кетмади. 24 август куни Истамбулда бўлиб ўтадиган ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида жамоамиз таркибида қатнашиш имкониятини қўлга киритди. Беҳзод Ватанимиз шарафини ҳимоя қилиш учун Истамбулга жўнаб кетди. Биз унга омад кулиб боқишини истаб қоламиз.

Суратда: Беҳзод Аҳмедов устози билан машғулотда.

АЁЛЛАР САМБОСИ

21 август куни пойтахтимиздаги "Жар" спорт мажмуида аёллар самбоси бўйича навбатдаги фестивалга старт берилди. Унда Осиё чемпионати ҳамда самбо юлдузлари иштирокида жаҳон тождорлиги баҳсларига ҳам ўрин берилади. Фестиваль 25 августда якунланади.

2003-2004 ўқув йилида умумтаълим мактабларини дарсликлар билан таъминлаш ижара тизимига ўтказилаётган таълим қорақалпоқ тилидаги мактаблар учун дарсликларга белгиланган ягона ижара тўлов миқдори

Table with columns: Сифлар, Тўпламга киритилган дарсликлар рўйхати, Дарсликлар тўплами учун бир йиллик ижара ҳақи. Rows include subjects like Math, Literature, and Science.

* "Инглиз тили" ўқитилмайдиган сифлар учун.

Ўқотилган ёки яроқсиз ҳолатга келтирилган бир дарсликка белгиланган жарима миқдори қуйидагича бўлади:

Small table showing fine amounts for lost or unusable textbooks.

2003-2004 ўқув йилида умумтаълим мактабларини дарсликлар билан таъминлаш ижара тизимига ўтказилаётган таълим ўзбек тилидаги мактаблар учун дарсликларга белгиланган ягона ижара тўлов миқдори

Table with columns: Сифлар, Тўпламга киритилган дарсликлар рўйхати, Дарсликлар тўплами учун бир йиллик ижара ҳақи. Rows include subjects like Uzbek Language, Math, and Literature.

* "Инглиз тили" ўқитилмайдиган сифлар учун.

Ўқотилган ёки яроқсиз ҳолатга келтирилган бир дарсликка белгиланган жарима миқдори қуйидагича бўлади:

Small table showing fine amounts for lost or unusable textbooks.

Advertisement for Muxtarom Muxammadjon Tolipov, mentioning his 40th anniversary and various achievements.

Advertisement for Nizomiy Nomi, mentioning a diploma from TDU.

Advertisement for IREX Internet service, mentioning a new initiative by the Department of State and USAID.

Advertisement for the Qashqadaryo Regional Administration, mentioning a competition for the best student.

Advertisement for 'Soghom' journal, mentioning a competition for the best student.

Advertisement for the Sharqshunoslik Institute, mentioning a competition for the best student.

Advertisement for the Uzbek Education and Science Center, mentioning a competition for the best student.

Advertisement for the Tashkent City Department of Education, mentioning a competition for the best student.

Advertisement for the Tashkent City Department of Education, mentioning a competition for the best student.

O.SIDDIKOV

